

SAL 4
HEJMAR 28

1945
ADAR

RONAHI

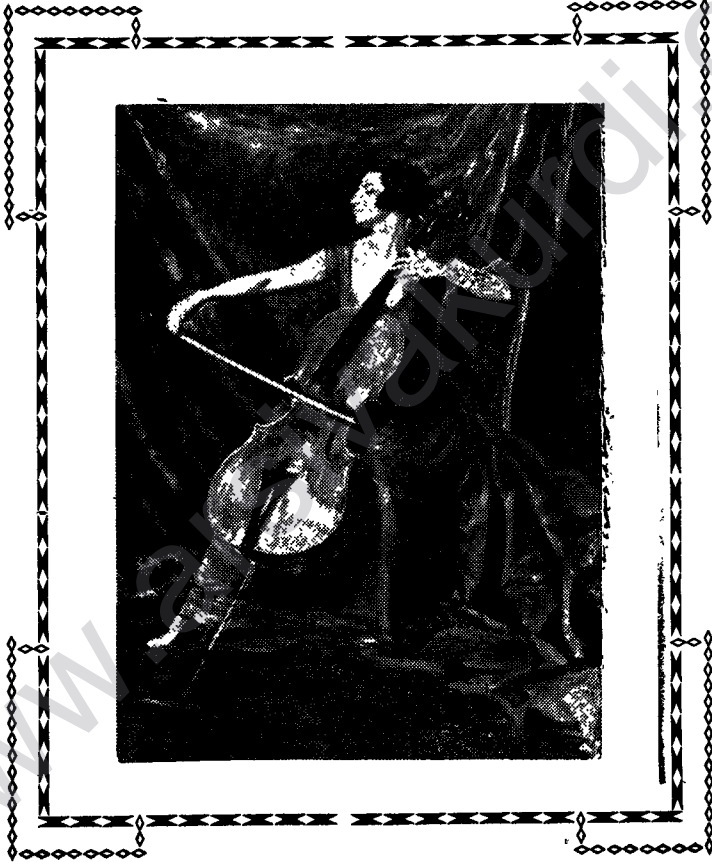
ANNEE 4
NUMÉRO 28

1945
MARS

SUPLÉMENT ILLUSTRÉ DE LA REVUE KURDE HAWAR

TELÉFON:

Ya Malê : 12-29 Ya Çapxanê : 32-10

ÇAPXANA TEREQIYÊ
ŞAM — 1945

Kiso û kîvroşk	Çirokbêj
Bi kurtî jîna min	Cegerxwîn
Perçeyên canê mirovan	Bijîşkê Miran
Qewraşa gênerâl	Silêmanê Ferho
Nêçîra Berazan	Qedrî Can
Parîs	Silêmanê Ferho
Selahedîn	Osmân Sebri
Napolyon	Osmân Sebri
Katêrîn	Bişarê Segman
Ji lawan ra	Ihsan Nûrî
Rîya Ezmanan	Pisporê Eskerî
Hîndîk Rîndîk	Xeberguhêz
Çîra Zanînê	Herekol Azîzan
Hînek jî Henek	Yarîker
Inqîlaba sor a mezin	Q. Can

Çiroka kurdmançî:**KÎSO Û KÎVROŞK**

Carekê kîso û kîvroşkê şert kirin gotin, ki berî giha fîlan girtî ê mayî ewê fîlan tiştî bid ê. Rabûn her diwa wîlo tîfaq kirin.

Kîvroşkê go, ez bi lingê xwe ewle me, çî çaxê ko mi xweşî ezê bigihim cihê nişandayî. Lê kîso hema çawa, li hev hatin, ewî da rê û çû cihê ko gotî bûn.

Axir kîso bi meşa xwe a hêdî giha cihê malûm û kîvroşk li vir çêrî û li wir av ve-xwar û li dera ha raza.

Ji ber ko kîvroşk, bi lingê xwe ewle bû bi vi awayî xwe jî bir kir. Carekê bi xwe hesîya, gava bûye êvar, hema da xwe û ber bi cihê ko li ser şert kirî bûn beztî û çû, di gava kîso li wir pal daye. Kîvroşk poşman bû lê îş qedîha bû. Kîso ew bi şert bir.

MIZGÎN**DÎWANA CEGERXWÎN KETE ÇAPÊ**

Kîlêbxana Hawarê, vê paşiyê dîwana şairê me ê milî seyda Cegerxwîn xistiye çî pê. Herçend çap bi xwe rûyê çapkeran spî neke jî dîwan bi xwe rûyê mîletê kurd spî û rûmeta wî bilind dike.

Behayê wê pênc lireyên sûrî ye. Heq bi postê ji xwediyê Hawarê re rêkin û dîwanê jê bixwazin.

Sala hezar û nehşed û sê ez hatim dinyayê, Bi navê siltan Şêxmûs ez çêbûme ji dayê. Heta bûm sêzde salî li gundê me y Hesarê, Jîna xwe min diborand paşê jî wê me da rê. Bavê min ê risipî xwedî mirov û rûmet, Ne mrovekî malgenî bi namûs û bi xîret, Ji tengasî, neçarî me ew gundê xwe berda, Hatin Amûda rengîna, bavê min zû emir da. Diya min a helegaz pêncî salî dilovan, Salek piştî bavê min ew jî li wî bû mêvan. Birayê min ê nivmele ji alema rohanî, Rast û dirist çî bêjî ew tiştêkî nizanî, Wî pîreka xwe anî bê wijdan û bê mijî, Bi gotinên xwe ên çors, ew min bê derb dikuji. Xweşka min a xwendewar bê insaf û bê wijdan, Ez reviyam hatim cem wê jî ez kirme şivan. Geh li vir û geh li wê, min ezabek mezin xwar, Ya El-lah û ya Xwedê paşê bûme xwendewar. Jîna min ya kevnare fîdi hatê guhartin, Tev xweşî û zanebûn heft heşt sala hin bi hin. Min dest bi kurdîyê kir peyda kirim çend mirîd, Bi xweşxwan û reşbelek xesma piştî Şêx Seîd. Paşê çûme Iraqê jî wê ez çûme Îran, Heçî kesê bidîma jî min dimane heyran. Berî sala rehmetî bi çar salan dilbirin, Di şîrê de navê xwe min datanî cegerxwîn. Min îcaza xwe sitand bi serbestî mêranî, Ji nû keça xalê xwe jî Hesarê xwe anî. Bûm melayê Hasda jor cibeşî û ser bi şaş, Ji nû rîya rast û xweş bû ser jor û rêl û kaş, Min bi dûvê dinê girt, vîna wê keşî dilê min, Barê gund û ê kulfet, hemî ket ser milê min. Paşê hate bîra min ko ez bibim xwedî gund, Dilê min jî gote min gelek baş û gelek rind. Min jî axa Cîzîrê du gund girtin kul û xem, Navê yekî Çêlek bû, êdî me kir Cehen-nem. Di nav me de ne ma bûn ne axa û ne kêxwe, Elo Çelo kum bi qul, min tev kirin wekî xwe. Roja me gund ava kir kete rastê, mixtarî, Gundên me bûn berberî dijminahî, neyarî. Tevan girtin darên xwe bûne weke gurên har, Ji wî bextê min ê reş kurê Potê bû mixtar. Sermiyanê wî derew li ser wî bû berberî, Wek Dûçeyê talyanî paşê wî jî bi xwe de rî. Xwedî mal û xwedî gund li bergêlê bû siwar, Rê jê xiste mala xwe Tîro paşê bû etar. Piştî ilmê xwe ê pir bûm Dodoyê qulingvan, Bûm hevalê kum bi qul kurê Potê sermiyan. Ev cihana xapînok heta me jê xwe nas kir, Çî b'kim fêde ne maye emrê xwe min xelas kir. Çîma rastî dibêjim li nav dîna bûme dîn, Heta bimrim jî nû ve, xelk ê bêjin Cegerxwîn.

PERÇEYÊN CANÊ MIROVAN

piştî şerê 1914-1918an sinhetê çêkirina dest û lingên sinhi, bi gotineke gelemper çêkirina lebatên (îziw) sinhi gelek ber bi pêş çû bû. Ji mirovên seqet re yên ko dest an lingekî wan di şeran de hati bû birin an şkênandin, ji pola, hesin û textê, dest û lingine welê çêdikirin ko ew mirov bi wan lebatên deskut (sinhi) ne bi tenê diçûn, dihatin; dixwarin, vedixwarin, lê li gora destxetên xwe bi îşê xwe ji mijûl dibûn, dixebitîn û bi keda destên xwe dijîn. Hesinger bi destekî sinhi hesin dikuta, xerat bi destekî hesinî dep û texte dibirîn h. p.

Ji aliye din ji yên ko ji çavekî dibûn re çavekî pîpoq çêdikirin. Mirov bi wî çavî ne didît; bi tenê kortika çav pê di-hate dagirtin û tenasiba rû yek-

car xerab ne dibû. Carinê jî ji yekî difinbiri re ji goştê milê wî difnek çêdikirin. Perçak goşt ji milê wî dibirin û bi difina wî ve dikirin. Di vê emliyatê de milê birindar çend rojan bi serî ve girêdayî dima. Heta ko goştê biri di difinê de cih dibû û xwîna ko tete difinê di wî perçê goşt de digeriya.

Lê îro, tehabeta şerê îro diceribîne ji lebatên mirovên mirî istifade bike û wan lebatan deyne şûna lebatên seqetan yên ko çav dest an lebatekî xwî di din di şerî de wînda kiriye.

Berî çend mehan di Nuyorkê de emeliyateke welê çêbû ko xelk tev de lê ecêbmayî man. Jinkek hebû; wê jinikê ji beriya deh salan de çavên xwe wînda kiri bûn. Diktor reşikên çavên wîka-

kor bi reşikê çavên mirovekî mirî guhartin. Bi vê emliyatê jinika kor sax bû û gihaştê binahiya xwe.

Li gora pisporên emêrikanî, ji niho û pê de tehabet wê bikare lebatên miriyan bi kar bixe û wan deyne şûna lebatên mirovine din. Dibêjin ko ew lebat ji bedenên miriyan bêne jêkirin û di mexzeneyên cemidî de dê bêne hilanîn. Ji niho de xestexaneke Nuyorkê ji bo hilanîna çavên miriyan mexzenekê çêdike.

Ji aliye din diktorên rûsî di wî warî de xebateke zor dixebitîn. Ji bo guhartina lebatên mirovan li ser heywanan tecrîbena çêdikin. Di mîsesa Gorgî de, rabûn zikê beqîna vekirin û dilê wan beqan bi dilên beqîne din guhartin. Beqên dilguhartin bi mehan ve emir kirine.

Diktorên rûsî di eniya rohelê de ji koman cendekan beqîne cendekan girtine û ew xwîn di şûnan de hilanîne.

Bi wî awayî li şûna ko li mirovên ko dixwazin xwîna xwe bidin nexweş û birindaran bigerin, xwîna miriyan li nexweş û birindaran şîringe dikin. Ji aliye din diktorên rûsî hestiyên kuştîyan ji wî wan dikin û wan ji birindarên hestîşikestî re siwar dikin. Bi gotinên din perçeyên canê mirovan yên ko nema bi kêr tên wek perçeyên timobîlan yên ko şikestî ne, bi perçeyîne din diguhêrin. Bi tenê perçeyên timobîlan di fabriqan de tene çêkirin. Lê herçî perçeyên canên mirovan ji bedena mirovekî din divêt bêne girtin. Ji her ko fabriqa perçeyên canê mirovan li cem Xwedê ye.

Diktorên rûsî û emêrikanî di wî warî de gelek tecrîban çêdikin. Ra û damarên mirî û kuştîyan li mirovên zindî diteimînin. Bi gotinekê diktorên zana dixwazin perçeyên bedena mirî û kuştîyan di mexzenan de wek perçeyên timobîlan hilanîn û wextê ko ji yekî re getek bû perçekî jê bigirin û li mirove nexweş an birindar biteimînin.

Ev îş îro di dewra tecrîbê de Ser ji wî van tecrîban re çavekî mîsald e. Ji ber ko hero çavê ezaran kuştî dikevin destên ezaran û diktor dikarin bi wan kuştîyan her tecrîbê bikin.

Bêşik, ev tecrîbeyên ha, piştî şerî fêkiyên xwe ên gihaştî dê bidin.

BIJÎŞKÊ MİRAN

3

Qewraşa Genéral

Yek ji bajarên rûstî yên ko di wî şerî de deng dane; bê şik Smolensk e. Di Bihara sala 1941ê de elemanan Smolensk vegirti bû û jê dirêjt Moskoyê kiri bûn.

Wextê eleman nîzingî bajêr bû bûn, hakimê bajêr ê eskerî genéral Yasû bû. Serfermandarê eniyê jî merêşal Tîmoşênko bû. Tîmoşênko bant Yasû kiri bû da ko jê re ji bo midafea bajêr taltmatina bidit. Genéral çû bû qerargaha merêşal û jê bi taltmetên gerek vegeriya bû Smolenskê.

Wextê genéral vegeriya, kevaniya wî jê re da bû zanin ko ji bo îşên malê keçikeke polonî peyda kiri bû. Kevaniyê wesfê keçikê da bû; genéral jî qîm pê anî bû.

Dolira rojê genéral eskerên xwe wê teftîş bikira. Genéral bant çêriya polonî kir û çakêtê xwe da-yê, da ko jê re bikewîne. Piştî nîvro genéral çû bû nik erkanherbên xwe da ko plana berevaniya (midafehe) bajêr ya ko ji qerargaha merêşal Tîmoşênko anî bû, ji wan re bide zanin. Wextê genéral li planê geriya û ew peyda ne kir; hale bîra wî ko plan di bêrika çakêtê ko jî bo kewandinê da bû keçikê de maye. Di cih de bant keçikê kir û çakêt jê xwest. Keçikê çakêt anî, genéral bêrik seh kirin; plan ne lê de bû. Genéral bi kerb û îzezeb li rûyê keçikê nihêrt, Keçikê xwe tev ne da û ne lebilt jî. Bi xwîneke sar gote genéral:

— Min gelek bala xwe da ûtkirina çakêt. Ez welê hevî dikim ko genéral ji min razî ye.

Genéral qîr kir û gote keçikê: Di bêrika çakêtê min de kaxezek hebû; zû bêje te çi jê kir. Bi tenê gotina rastiyê dikare te ji mirinê xelas bike.

Keçikê dîsan bi xwînsargê lê vegerand û got: Min ne adet e ko ez bêrtîkên xelkê tev bidim. Ji lewre kaxeza ko cenabê genéral dibêje min ne dîtîye.

Genéral emrî zabilên xwe kir, keçika polonî seh bikin. Zabitan keçik çend caran seh kir; lê bi ser wê de tiştek peyda ne kirin.

Genéral bant kevaniya xwe kir, mesele jê re got û ew digel keçikê di odekê de bi tenê kir da ko kevaniya jî nû we keçikê hûr û kûr seh bikî. Gelek ne borî qîrîn bi wê ode ket. Genéral û zabîttên xwe derî vekirin û ketin hundir. Kevaniya li erdê dirêj bû bû; ji difna wê xwîn dihat; keçik jî berê xwe da bû derî û dikir

ko bîrewe. Teqîna şejderbekê hate bihistin; keçik li ber sêlûna derî keti bû erdê. Genéral ew kuştî bû.

Genéral beriya veşartina keçikê jî polîsa sirî di heqê keçikê de raporek xwest. Piştî şeq saetan polîsê rapora xwe berpeyî genéral kir. Keçik ne polonî lê romanî bû. Beriya ko elemanan dirêjt Rûsyayê bikin bi du mehan keçik hati bû Smolenskê û di kazînoke Smolenskê de reqast dikir. Ji ber ko keçikê bi awakî neqanûnî cînsiyeta rûstî girti bû, polîsê da bû pey û lê hûr dibû.

Ji aliyê din raporê dida zanin ko keçik piştî ko keti bû xîzmeta genéral jî qutbiriya xwe ji kazînoyê ne kiri bû û du caran qesta wê kiri bû.

Genéral emîr da ko cendekê keçikê li ser hisabê belediyê di gornîstana biyaniyan de veşêrin. Herçi rojnemeyên bajêr mesela keçika polonî nivîsandî û dane zanin ko plana ko keçikê dizî bû nema bi dest ket.

Piştî nivê şevê pasvanên gornîstanê jî nav tirban dengî bihistin. Qey hinan erd dikola. Pasvanên gorrî anê çar peya bûn. Her çar derketin û kei: nav gorînan. Şeveke heyveronê bû. Sê peya û jînikê hêdika tîrba qewraşa genéral dikolan; derbek lédixistin, bihnektî dîsekînin û li dora xwe dinihêrtin.

Pasvan pev şewirin û elam dan kerekona taxê. Polîsan dor li gornîstanê girt û berê xwe da tîrba keçikê. Peyayên ko tîrb dikolan wextê bi hatina polîsan hesiyan dane şejderbên xwe û agir kirin. Polîsan li wan veqerand; bû şer. Piştî ko qederê nû saetê li hev xistin polîs û pasvanan ew girtin.

Di tehqîqatê de jînik mikur hat û her tişt gotin. Jînik bi xwe xweha qewraşa genéral bû; her sê zilamên din jî litwant bûn û tev de li ser hisabê Elmanyayê direbittin û casûsî dikirin.

Jînekê digot: Me di cerîdan de xwendî bû ko xweha min plan dizî bû û genéral ew kuştî bû, lê plan nikarî bûn peyda bikirana. Min û hevalên xwe me dizanî ko xweha min kaxezîne welê bi qîmet di cihêki welê de vedîşêre ko nayê bîra tukesî. Ji lewre me dixwest em cendekê xweha min derînin û di cihê bi me nas de kaxezê peyda bikin.

Li ser vê yekê genéral emîr da û cendekê keçikê kelaştin. Plan di quleke welê de hate dîtin ko Xwedê ew qula germ ji bo karektî din afrandiye.

SILÊMANÊ FERHO

NĒÇIRA BERAZAN

Em di rê ên bi devî û bi kelem re diçûn; di gelek newalên kûr, di pir zinarên bilind, di hevraz û hevjerên dûr û dirêj re derbas dibûn.. ez û du hevalên xwe bûn. Sehên me bi me re, tîfingên me li milê me, rextên me li pišta me bûn. Destên me bi lepik, lingên me bi goreyên rîsînî û bi pêlavên xurt nixumî, bedena me bi çekên tekûz girêdayî bû. Zivistan û çele bû. Em diçûn çayê mancêlê, nêçîra berazan.

Ev ne cara pê in bû; gelek carê din em bû bûn rêwiyên vê reyê. Nêçîra berazan, ji me re bû bû meraq û serguzeşte.. me, ji vê serguzeştê heweseke derûnî distend.

Bi roj, em dimeşîyan, bi şev jî em di şikeftande diman. Piştî sê rojan, me nêzikî li armanca xwe kirî bû.. ber bi êvarê bû.. dinya pir sar bû.. em gelek westiya bûn.. lê me nêzikî li şikefta «govê» kirî bû.. gava em bigihîştina şikeftê me zû ji xwe re agirek dadaya, xwe germ û rehet bikira...

Em, gihiştin ber şikeftê. Lê mixabin şikeft, ji bextê me re, hilweşîya bû. Di wî cîyî de tu şikeftê din tu ne bûn.. em, nikarî bûn, bi sûnde jî vegerin; di şevreşê de, di wan rîlên bi kevir-kuç de bi rêveçûn ne mimkîn bû.. tebayên kûvî û derende jî bê hed gelek bûn. Çar ne çar.. me xwe da ber

latekê; cî pir teng bû, têra hewîna me û sehên me ne dikir. Bi dişwarî me xwe bi cî kir û me agirek dada.

Piştî şivê bayekî reş dest pê kir.. peşken baranê hatin.. her ke çû ba bêtir, baran zêdetir bû. Agirê me vedimirî, canê me şil dibû.. em, ji serma diqeflîn. Sehên me jî, diricifin, teriyên xwe dikirin nav lingên xwe, berên xwe ber jor ve dikirin, û kûr, kûr di zûriyan. Xuya bû, inzara encameke xerab didan me.

Herke çû, şev, reş û tarî, ba û baran bêtir dibû. Tenê gava birûskan vedidan, me kanî bû ber xwe bidîta... Em ditirsîyan ku tebayên kûvî bi ser me de bigirin û me şerpeze bikin.

Nivê şevê ba kem bû baran sekinî.. ewrên reş perçe perçe belav dibûn.. li cî cîyan histêrkan xuya dikirin.. xwîn û taqet li me vedigeriya. Lê qederek derbas ne bû, li şûna ewrên reş, ewrên spî û bilind çêbûn; bê gûman ewrên berfê bûn.

Bi destê sibê re lepe-lepe berf hate xwar, dinya ronî dibû; me kanî bû ber xwe bidîta.. Me xwest ko em, bêlan «merhele» kê bi şûn da vegerin, û berf felaketekê em xwe bigihînin şikeftekê. Em li rabûnê bûn, keriyek beraz li me der bûn.. ew berazên ko berê quncîk-quncîk ji ber me direviyan, vécâr har bû bûn û xwe dirêjî me dikirin.

Me, her sê hevalan piştên xwe dan hev û me berê tîfingê xwe bi wan ve kirin. Sehên me jî, ji me re dibûn siper; mîna pilingan dajotin ser wan. Cengek mezin û no di nav me de çêbû.. berikê me diqediya lê hejmarê berazan, çiqas dihatin kuştin jî, bêtir dibûn; kerf, kerf dihatin gazî û hewara hevalên xwe. Berf pêde dibariya.. bager û pûkek ecêb çêbû bû, nîva ne tenê beraz, ji her çêşîdî kûviyên derende xuya dikirin.. Wan jî bi çavekî birçî, dirêjî me û sehên me dikirin. Êdî, berikên me qedîyan. Vécâr, me

singuyên xwe bi ser tîngê
 xwe ve kirin. Qederekî bi
 dest-lepê ji me li ber xwe da.
 Paş vé tabê taqet di me ne
 ma; em her yek li ciyê xwe
 ketin. Berê her sê kûçikê me
 hatin kuştin.. paşê her du
 hevalê min. Kûviyan, cendekê
 wan, bi erdê re dikişan, û di-
 birin. Ez keti bûm kortalekê..
 berf li ser min tije bû bû.. ji
 ber çavên kûviyan wenda
 bû bûm. Her kô diçû berf,
 li ser min bêtir, barê min
 girantir dibû; min nikarî bû
 xwe tev bilivanda. Lê vécar
 min ne sar bû; mîna di nav
 kurkekî de bim, canê min
 germ dibû.. bîna min diçî-
 kiya.. di nav kefenekî spî û
 tebîî de, hêdî-hêdî dimirim..
 hêvî û çara xelasê ne ma bû.
 Gava meriv li ber candayfne
 be, hemî ser-hatin u serencamê
 meriv mîna şirîtên sînemayê
 li ber çavên meriv derbas dibin.
 Di wî halî de gelek tişt dihatin bîra min..
 mafir ev dengê ahengdarî ku
 berf bîst û çend salan gava ez
 biçûk bûm min, tim dibihîst:
 «Elahî heq... Mewlayî heq...
 Rizayî heq...»

Ev dengê derwêşekî cil-kesk
 bû; hersal, du-sê caran, û
 her carê ji nişkave xuya dikir.
 Beju-dirêj, esmer, rî-sor bû..
 elbê wî kesk, kum û xavîka
 wî kesk bû.. tizbiyek kesk
 û balagir di hustiyê wî, keş-
 kûlek ji gwîzê hindê li milê
 wî, çilakekî dirêj û ser-hesin
 di destê wî de bû.. kûçe, kûçe
 digeriya û bi dengê xwê ê
 ahengdar ban dikir: «Elahî
 heq... Mewlayî heq... Rizayî heq...»
 Her kesî, jê re zarokên xwe dianîn.. wî jî,
 destê xwe fî pîrozî di ser serê wan
 re digerland.. Mala her kesî
 mala wî bû; li her cî kanî bû
 raketa, li her cî kanî bû bixwara.
 Pîra min bi xwe pîr xatirê
 wî dizanî bû; pere û xwarin
 jî wî dirix ne dikir. Wî jî,
 destê xwe li ser serê min
 digerland, bi dizî tiştêk dixwend
 û pîf dikir dora min.

6

Di perawan de tevgera komandosên.

Eskerên hevalbendan ji vaporan dadikevin beja Ewropayê.

Gelekan, ji wî re, digotin:

«Xalê xizir e.. ji nişkave xuya û ji nişkave wenda dibe.. di rojekê de kane dinê hemî bigere...»

Di bin tebeqeyên berfê, de, hilma min diçikiya, xwêdaneke germ ji laşê min biderdike. Hingî birê wisan dihatin heşê min û berge «menzere» yên welê dihatin ber çavê min.

Ez, di nav muhîteki dîndar de, xwedî û mezin bû bûm, baweriya min hebû ku ew derwêşê cil-kesk, ew xocê xizir bê îmdada min û min ji mirinê xelas bike.. ew derwêşê xwedî keramet û xwedî mûcizeku di rojekê de kanî bû li dinê gişî bigere, kanî bû di wê tengayiyê de bê hewara mirîdê xwe î kevin.

Ez di vê hêwiyê de bûm, dengê ji hatîf hate guhê min, digot:

«Metirse, ez hatim», min li jor nêrî; tebeqên berfê ji ditina min re manî ne dibûn.. min dî, ji jor ve murxekî gir, guş, guş difire û ber bi min da dikeve.. paşê li ber min venişt.

Min, bi hêviya xocê xizir dilê xwe vejanî bû; min digot qey derwêşê min î cil kesk û keşkûlbi dest e.. mixabin murxekî per-dirêj, sîng bi pirt, û ser girover û ser mezin bû..

Hingî hêviya min şkest; bê guman ev murxekî berate «cenaze» yan bû.. berî ez bi-mirim, bîna min hilaniye û hatiye cendekê

min bixwe. Lê murxê gewre, murxê pirheybet ne ji wan murxên beratan bû; pençê xwe î polayî, bi dilovanî, li ser serê min gerand û ez avêtim ser basikê xwe î hesinî û ez ber bi ezmanan firandim. Êdî tîrsa min ji mirinê ne ma bû; bi çavekî jîndar û bi dilekî azad min li dinê dinêrî..

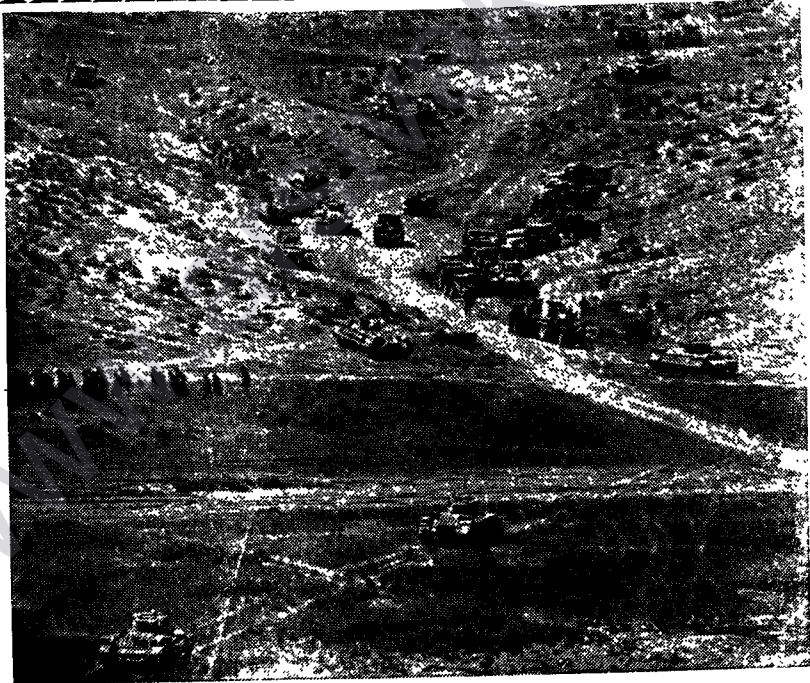
Gava min çavê xwe vekir, min xwe li ser basikê tu murxan ne dît. Ez, li mala xwe, di nav nivîna xwe de bûn. Tixtorekî cil-spî serê min bilind dikir û bi keçekî derman bera qirika min dida.. li rast û çep du sê merivê min bi tîrs li min dinêrî.. hêsir ji çavê wan diherikîn.

Tixtor dikeniya û digot:

— Êdî, metirsîn.. nexweşê me kafen çirand..

Heşê min, hêdî, hêdî dijhat serê min.. ez ji bîst rojêde nexweş bûm.. nexweşiya min tifoseke giran û bê eman bû...

QEDRÎ-CAN

Tang û piyadeyên firqeye britanî ketine nîzama şer û berê xwe dane asêgehên ajmin.

PARIS

DI NAV DU HEZAR SALAN DE BIYANIYAN
JI 20 CARAN BËTIR PARIS VEGIRTIYE

Paris, bajarê abadin, bajarê çira û ronahiyê li destên zarowên xwe hate xelas kirin. Beriya ko ordiwên sondxwariyan bigehin Parisê, xelkê payitextê sileh bi dest li vegerti-yaran rabûn û ew ji bajarê xwe derêxistin. Bi vê hêncetê me dil kir vê bendê ber-peyî xwendevanên xwe bikin.

Belê di nav 2000 salan de biyaniyan ji 20 caran bêtir Paris vegirtiye. Lê xelkê Parisê tucaran bajarê xwe di bin ligan de ne hişt û hercar bi awakî biyanî ji bajarê xwe derêxistin.

Beriya M. Î. (mîlada Îsa) bi 52 salan qeyser Yûlyûs dirêjî bajarê golan kir û piştî şerekî no û dirêj Lotis (navê Parisê ê kevin) zemt kir.

Di dawiya sedsala (qerin) sêzdehan de imperator Diyoklisan welatê golan qedimande melîka Konstans Klor û Lotis jê re kire payitext.

Di orta sedsala çaran de imperatorê romanî Jûlyan ew vegirt. Di sala 365 an de melîk Valentian Paris jê stand.

Di sala 451 ê de eskerên Efla gihaştin sûrehên Parisê. Piştî 40 salî melîkê freng Klovîs Paris vegirt.

Di orta sedsala nehan de fatihê Normandiyê Lûdbrûg sê caran dirêjî Parisê kir. Qral Şarl yê ko bi Şarlê keçel deng da bû, bifid-yeke giran Paris ji destê normandiyan xelas kir. Lê piştî salekê normandiyan cardî dirêjî Parisê kir, ketin bajêr xelk talan kirin û qesir şewitandin.

Di sala 885 an de qebileyine Normandiyê de din dirêjî Parisê kirin û bajar qederê sê mehan mihasere kirin. Piştî wê bi deh salan

qralê Germanistanê Oton kete Parisê.

Li 9ê Çiriya-paşin sala 1357 an inglîz ketin Parisê û bajar talan kirine. Di sala 1366f de ordiwên Edward, qralê İngilistanê gihaştin dora Parisê û gundên dorê talan kirin.

Di sedsala panzdehan de li Fransê şerekî ehli çêbû bû. Ingilîzan bi de. t.ê birekî girt û li 24ê Gulanê sala 1418an, cardî ketin Parisê.

Di sala 1420 an de melîka Îzayo deriyên bajêr ji Hanriyê pênçan, qralê İngilistanê, re vekirin. Hanri keça qralê Fransayê ji xwe re anî û bi vî awayî bû war sê textê Fransê. Ji xwe bavê keçikê yanî qralê Fransê dîn bû. Heta zemanê Hanriyê şeşan, kurê Hanriyê pênçan hikmê ingilîzan di Fransayê de dom kir.

Di wextê Hanriyê şeşan de qedîsa Jandark rabû, peya dan dora xwe û dirêjî ingilîzên ko li Eransê bi cih bûn kir. Bû şer û di sala 1436an de fransîz di bin emrê Şarl Danjû de ketin Parisê.

Di Gulana sala 1588an de eskerên Hanriyê siseyan, bi qesta derêxistana terefdarên mala Gîz ji bajêr, Paris mihasere kir. Piştî salekê qral di zikê Parisê de hate kuştin. Di vê navê de eskerên Hanri de Navar, Paris mihasere kiri be ji piştê jê kişiyan.

Di sedsala 19an de Paris sê caran hate vegirtin. Di sala 1814an û li 31ê Adarê ordiwên Nemse, Prûsyê û Rûsyayê ketin Parisê. Piştî şerê Waterloyê, yanî piştî şikestina Napolyon, sal 1815, Ingilîzan Paris vegirt. Di sala 1871an de, di wextê Bismarkê de prûsiyan Paris zemt kir. Lê ji ber ko fransîzan tezmî-nata ko ji wan hati bû xwestin di cihê de dan eleman gelek t.ê de ne man û jê kişiyan.

Vê carê li 14ê Hizêrana sala 1940f ordiwên Hitler ketin-ê û qederê çar salan t.ê de mane.

SILÊMANÊ FERHO

Qayix a ko
di klîşê de
tê de ditu
dimîne ke
kên n e. B
ferqa ko y n
me ji çer-
mên pezan,
ew ji hesin in

A DIROKA JINA SELAHEDİN

— 5 —

DEWLETA SELÇOQIYAN

Ji her tékiliya hin hadfseyên tarîxî ji jîna Selahedîn ra, me tiştek ji halê dewleta ebasiyan û keliyek ji ji şerên xaçparêzan nivîsî bû. Ji ber ko dewrana dewleta Selçoqiyân dikeve pêşiya hikmê Selahedîn, divê em hinekî, qene serpilkî, li ser halê dewleta selçoqiyân jî bipeyivin.

Herwekî me di feslên berî vî da halê xelîfeyên ebasiyan gotî bû, hingê hikim ketî bû destên qumandaran tirk. Dawiya-xurtiya serleşkeran û qelsiya xelîfeyan hikûmeta selçoqiyân anî bû pê. Ew dewleta ko ji şnorê Efxanistanê heya derya sipî xistî bû bin destê xwe di welatê rohelatê da, nemaze ji bo İslaman, qiweteke çak û xurt dihate nasîn. Ev welatê dût û dirêj di bin hikmê melîkê selçoqiyân ê bi nav û deng Melîkşah û wezîrê wî ê jîr û jêhatî Nizam-el-milk da bû.

Nizam-el-milk bi zanî û dûrbîniya xwe ew welatê mezîn wekî hingulîskêkê di tiliya xwe da digrand. Dema wezîrê eqilmend dît ko dewleta Selçoqî li ser milên leşker û zabîtên kole û cemekexwer [bi meaş] rabûye, ji bo di hev da nekelîna wê pir tevdrên baş danîn.

Pişgî ko destê ereb û farîsan ji hikim bi dût xist, ji hêlekê bîmê hikim li ser rastî û dadweriyê danî; û li hêla din dilê qumandaran bi malbata Melîkşah va girêda. Çi qumandarekî ko bi karekî çak radibûn jê ra serdariya kelehekê an bajarekî didan; ko vê yekê hezkirîna xebat û vekirîna welâtan dixiste dilê wan. Bê şik dawîya vê yekê digehêste parve bûna welî ti di navbera mîr, qumandar û serdaran da. Nizam-el-Milk va yeka han jî bîr dibir û rîya veçetîne, anê parvekirîna welêt, li pêş dilbihewesên vê yekê bi hin tevdrî digirt. Berî her tiştî tu mîr an serdar jî bo demekî dirêj li ser keleh an wilayetekê nedihîştin. Ji vê pê va berî demê tu walî û serdaran nikari bû dayîn bicivanda. Bî ser van tevdrên han da her gav nimînde û gubelên wî di nav welêt da kê mî dibûn û jî gunehêkî biçûk ra çavên xwe ne digirtin. Çi serdar an mîrekî jî rastiya wî diketin şikê, zûka haya Nîzan-el-Mîlik dikirin û wî jî ew serdar li cihê tê da radikir û dişand cihêkî din.

Lê mixabin ko ev tevdrên han bi Nizam-el-Milk ra çûn. Herçiyên hatin cihê wezîrê zîrek û eqilmend bihayê wan tevdran nezanî û mîrekî serdar di cihên wan da hiştin. Mayîna mezinan demekî dirêj li ser keleh û bajaran destê wan û piştî wan zexim kir. Heya çû bi warekî welê rawestî ko wan jî di bin destên xwe da mîrekî û walî datanî û dayîn û xwîk didan civandin. Çiqas ko bi vî awayî hikmê selçoqiyân demekî dirêj dût kir jî, vê nîzama han gelek hêviyên serxwebûnê diêxist dilê waliyan.

Heya ko siltanên Selçoqiyân e xurt bûn hemî waliyan jê ra serî datanî. Gava bi xurt bûna waliyan qels bûn, serê ben jî destê wan filîfî û ew tiştê ko bav û kalên wan bi sed sala anî bûn pê di demeke nîzîk da berî da hilweşîne.

Dergêhê malkambaxiyê di nav vê dewleta mezîn da bi destê serek û qumandaran ve bû pêşiyê bi berberiyê dest pê kir. Her serek an qumandarekî çav da heqê heval an berberê xwe. Bi vê gelek gelş û qirên ketin nav welêt û tîrsa hikûmetê jî dilê xelkê bi derket. Rîya dizî û keleşiyê li ber neqencan vebû. Ew serek û qumandaran ko berê di destên neqencan da lêdîdan, bûn hêvotker û piştmerên wan. Her yekî jî wan dixwest li dora xwe heval û bendewaran bicivîne. Di vê rê da jî berberiyêke kirêt ketî bû nav wan. Ev yek bû ko rihetî di welêt da ne hişt û kes jî can û malê xwe ne bawer bû. Halê welêt pis û

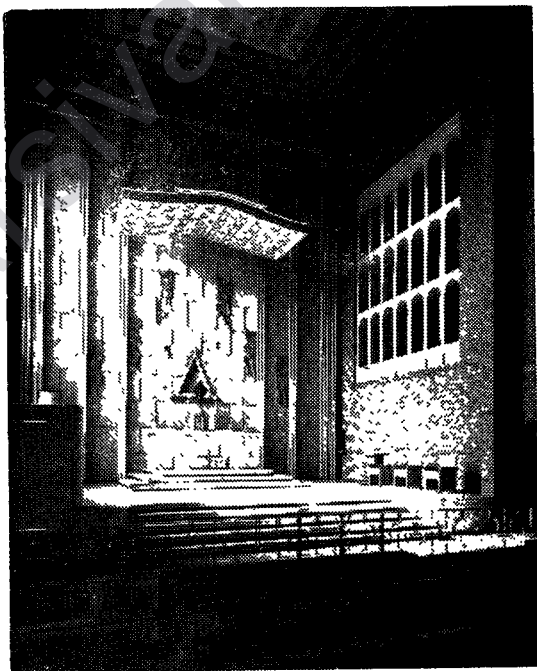
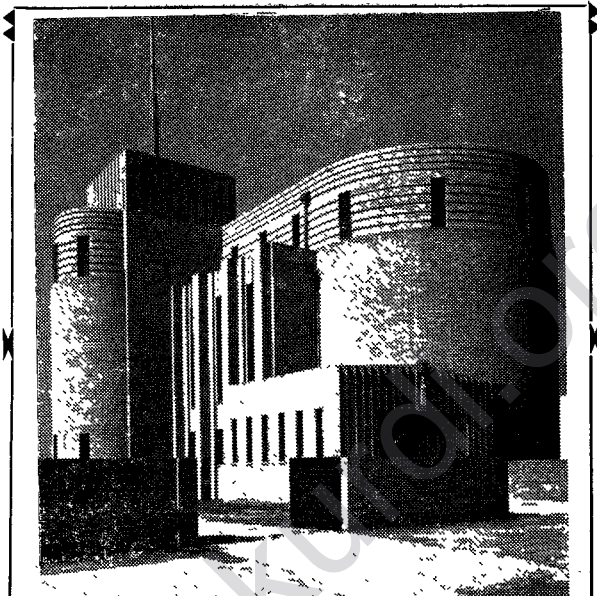
nîzam tilxiro bû, ticaret vemirî,
neçarî û belengaziye ji nû va
serî hilda û di her aliye welêt
da, wek cendekê pîrbirîn, avzê-
mên fesadî û gelaciyê vebûn.

Çiqas ko di nav van lihev-
ketinan da cararan yek yek
destên xurt bi derdiketin û
serekî hefsarê welêt di dest
xwe da digirtin jî, bi çûyîna
wan destan dîsa halê welêt
vedigerî ser dîzana berê, heye
ko hîn xirabtir dibûn. Ji van
destan ê xurtir destê Nûredîn
Zengî bû ko paşiya siltanên
selçoqiyân bû; heye ko çaktirê
wan jî tê zanîn.

Nûredîn jî wek siltanên
berî xwe ên ko di nav wan
li hevketinan da rabû bû, kesên
zana, mîrxas û jêhatî li dora
xwe civandin û pê merkeza
xwe xurt kir. Di demeke ko
kesên jir û jêhatî, mîrxas û
camêr, rast û xweyî rûmet,
zana û siya li erdê ne diman,
ne mikûn bû ko kurên Şadiyê
kurd ji wê keyse bê par bima-
na. Ji xwe Eyûb û Şêrguh ji
demeke dirêj da ketî bûn
xizmeta Nûredîn û xwe gihandi
bûn payeyên bilintir. Tu şew-
reke Nûredîn ne dibûn ko
Necmedîn Eyûb û Esededîn
Şêrguh ne di nav da bûna... an
ne gerîndeyê wê kirê bûna.

Bi vî awayî bû ko kurê
Eyûb Üsif Selaheçîn Lê west
û dijarî di seîa û diwanên
padîşahan da çavê xwe vekir
û bi rabûn û rûniştina zanayên
dora wanriya jîne û mezinatiyê
nasî. Herwekî destê jîna Xwedê
ew biçûkê ko li riya mihacirî-
yê hate dinê û bavê wî dixwast
bavêtana, jî bo mezinatiya
welatekî fireh û dirêj digihand.
Ji hêlekê bav û mamên mîrxas,
di rex wan da govenda
zana û eqilmendan, jî hêla din
danişwarî û hogirîya siltan û
weziran mîrê biçûk Selahedîn
kiri bû mi'ovekî mezin; an jî
bo mezinatiyê pêk tanîn.

OSMAN SEBRÎ

DÎROKA

JÎNA NAPOLYON

« Merê ko hefsarê tevgera xwe »
« Bi dest jina xwe ve bejde, bi »
« Çav min i kêmîjha ve. »
Napolyon

— 12 —

BEXTÊ ÇAK

Hîngê Napolyon Bonapartê ko berê genêral bû, wê gavê lê kar û xebat li kûçê û kolanên Parisê dilgerî, hemî bi çavên xwe dîdîtu û agir bi hişavê wî dîket. Wî qenc dizanf ko heke serxwerabû serdest bibin dê sûreş û berdanberdaneke mezin têkeve nav welêt. Sîsliya lekerê genêral Mîno jî, ne ji elametên xerê bû. Ew sîsî bû ko hêla serxwerabûyan giran dida xweya kirin.

Gava genêral Mîno tevî leşkerê xwe li ber lehiya serxwerabûyan bi şûn da herve seraya Twîleriyê vekişî. Napolyon jî bi tena xwe li pê wan ketê serayê û tevî guhdaran çû hêreya (temaşê) qirênên (minaqeşê) kongirê.

Ëvar bû, tariya şevê bazikên xwe ên reş di ser bajarê Parisê ra vegirtin. Serxwerabû jî, piştî ko bi vekişîna leşkerê hikûmetê dilgeş bûn, hîdî hîdî ji hev balav bûn û her kes çû mala xwe. Qenc bawer bû bûn ko gava sibetirê tîfing bête teqandî, leşker dest nabe xwe û lepekurt jê nayê. Hînga kongirê dê çîma xwe bi daxwazên wan bîne.

Napolyon heya saet yanzdehê şevê guhdariya qirênên koma kongirê kir. Hîngê hemî lebatan jî ezla genêral Mîno re qerar da bû û parastîna kongirê jî sipartin hevalê xwe Baras. Baras ne mirovekî esker bû, lê gelekî fî jîr û jêhatî bû. Wî mezinatî û giraniya barê ser stoyê xwe bir dibir û dixwast li ser xwe rake. Dema di nav guhdaran da çav bi Napolyon ket, vegerî ser hevalên xwe û gotê wan:

— Peyayê ko bikarî be kongirê biparêze ez dinasim. Ew zabîtê korsîkiyê ko min jî Tûlonê nasî bû. Ha fî ev e di nav guhdaran da. Hon dikarin pê bawer bibin.

Piraniya lebatên kongirê Napolyon ne dinasim. Ên ko navê wî bi vegirtina Tûlonê ra bihîstî bûn, mîna dêwekî zexim di/anîn. Lê gava serekê kongirê xwast wî bibîne û hate

pêşberî wan, dîtin ko peyaki qels û kiçik, û çavên mirov nagire. Serekê kongirê jê pîrsî û gotê:

— Ma tu dikarî parastîna kongirê bigirî ser xwe.

Napolyan lê vegerand û got: — Erê.

— Giraniya barê ko tu hildigirîye ser xwe ma tu bîr dibî?!

— Erê, ez bi temamî bîr dibim. Adeta min e, çî tiştê ez li xwe bigirim herhal dibim serî. Lê şertekî min heye, divê hûn qebûl bikin. Ew jî ko kes têkilî tevger û tevdrî min nebe û ez di kirên xwe da fî serbest bim.

Kongirê serbestiya ko Napolyon xwastî dayê. Wî jî zûka di qîşleyên rex Parisê da pêncî top anî li dor aliyê avahiya kongirê (seraya Twîleriyê) daçikand û ber'ên wan da kûçê û kolanên ko digehan serayê. Heya sibê Napolyon ling di bin xwe va nekir û her cihê topan saz dikir û leşker diêxiste deverên hewce. Bi birbanga sibê ra avahiya kongirê jî kelehekê xurtir û zeximtir bû bû. Çarmedorên wê, jî devên top û tîfîngan reş dikir.

Sibê zû, serxwerabû hatin wargehê berî rojekê. Wî cihê ko leşkerê genêral Mîno ajotî

bûnê. Û bawer bûn ko wê dîsa Mfnoyê sist li pêş xwe bibînin. Lê ne dizanîn ko genêralê kiçik Bonapart dirêjîya şevê kara xwe kiriye û li benda wan dimîne.

Piştî rojhelat çil hezar peya ji serxwera- bûyan di dorhêla serayê de gihane hev û dixwastin dirêjî pênc hezar serberzê (Nefer) Napolyon bikin. Gelekî hêvîkar bûn ko wekî roja berî wê çavê leşker bitirsînin û bi teqandina çend tîfingan hemiyan ji çekan bikin. Dema gumrehê serxwera bûyan halan di hev didan û hîdî hîdî berve devê topan diçûn, Napolyon çet xwe tev ne dida û dixwast hîn pirtir nîzing bibin û tîfinga berê ew biteqînin.

Gava serxwera bûyan tu tevger û aridû ji leşker ne dîtin, bê perwa dirêjî kirin û çend tîfing ji berdanê. Hînga Napolyon agirê top û tîfingên leşkerê xwe bi carekê berda pêşfranan wan. Agirêkî welêt ko li ber wî xwe ragirtin ne karê tu kesî bû. Serxwera bûyan çiqas dixwastin ling bi ber xwe din ji, bi mirinê ra pevçûn ne tişteki hêsanî ye. Piştî saetekê ji wî çil hezarî çar mirov li pêşberî leşkerê hikûmetê ne ma. Napolyon bi vê ji tîr ne kir û leşkerê xwe li ser wan ne kişand û heya nava xaniyan rapeyî wan kir. Heya êvarê piraniya çekên serxwera bûyan ji dest wan bider ist û paşê bi serdestiyeke bê hemta vegere avahiya kongirê. Li wir hemî lebatên kongirê hatin pêrgîna wî û jê ra rûmeteke mezin girtin.

Sibetirê ji millet ra dane zanîn ko genêralê kiçik Nopolyon cîmhûriyet parast.

Herwekî dema çinîna havîla hemî kirên Napolyon hati be; her kesî kirên wî ên çak dianîn bîra xwe û digotin. Heçko Napolyonê fro ne ê duh bûl. Ew genêralê ko ji leşkeriyê hate avêtin, bê kar û xebat, rewş û rûmet di kûçe û kolanên Parisê da digerin mirovekî din bûl. An, xebatên ko di rîya felat û serfiraziya Fransayê da li Tolonê û çiyayên Alpê kirî, hîn nuh di xelkê û hikûmetê va dixewînin. Mirov dikare bêje ko çira Napolyon hîn nuh vediket û şewla wê xwe dida xelkê Frenseyê.

Li ser wê kira Napolyon yarê wî Baras kete hikûmeta gerîndeyan ko ji pênc lebatan hate pê û genêral Bonapart ji kirin serleşkerê hundirê welêt. Ev karê nuh, karekî mezin, bi rûmet û pirmeaş bû. Napolyon bi carekê ji jîna zîvarî û belengaziye filitî û kete jîneke çak û fireh. Bû xweyî qesir û avahî, berdevik û xulam, heşp û erebe. Dema mezinên welêt bihatana jmartin, êdî navê wî ji di rêza wan da dihatê xwandin.

Gava rê li ber Napolyon vebû û bext berê xwe dayê, berî her tiştî diya wî hate bîrê. Xwast ko dê û birayên wî ji jî wê serfaziye destkewtî bibin. Piştî demekî kurt çû Marsîlyayê nik dê, bira û xwişkên xwe; da ko bextiyariya xwe bi wan ra parve bike. Di wê rojê da Napolyon xwe ji gotîna xwe kir xwedî. Ew gotinên ko piştî mirîna bavê xwe ji diya xwe ra nivîstî bûn hemî anîn cîb. Hîngê, di dawîya reşbelekê da digot:

«Dayika delal; bihna xwe bigire û dest bide ser dilê xwe. Halê ko fro em tê da ne jî, xwe ragirtinê divê. Ji fro bi şûn da emê bala xwe bidin te û qenciyan te bîr bibin. Gava me kari bû hinekî arfikariya te bikin, emê bi wê yekê xwe pir bextiyar bizanin».

Çawan ko Napolyon di her kar û warî da bi gotinên xwe rabûye; ji bo dê û birayên xwe jî bi gotinên xwe rabû û ewrên zîvarî û belengaziye ên malkambax nema li ser banê malbata Bonapart rawestî.

KATÈRÏN

ÇIROKA ÎMPERATORA RÛSYAYÊ A BI NAV Û DENG

— 1 —

Nivîsevan: S. A. Moreskwi

Wergerevan: Bişarê Segman

— Genêralê min, tu qwtên me ne mane.

— Pyêr; ev gotin ne rast e.

— Sed mixabin ko rast e. Bawer bike ji bo sibe tu xwarina me nîne.

— Heke ji bo sibe qwtê me hebiwa me ew dikir qûtê du rojan û me du rojên din pê derbas dikirin.

— Genêralê min, nakeve serê min ko ev tişt ji me re miqeder be. Di nav bajêr de xelk ji nêzan dimirin. Herçî esker ji kêmzadiyê gillî dikin.

— Ma gelo ez jî gillî dikim?

— No ez benî.

— Ma çire ew jî wek min nakin.

— Lê . . .

— Dostê min ê ezîz, qedera Litwanyayê di nav destên me de ye. Heke Maryênburg ket ûris dê mizefer bibin. Ji lewre her roja miqawemetê di dilê me de imîda zeferê vedijîne.

— Genêralê min destûr heye ko ez bi dilekî vekirî biştexilim. Tiştê ko ez dixwazim ji genêralê xwe re bibêjîm, hêj ew tişt ji devê min derneketiye û bi guhê tu kesî ve ne bûye. Lê ev tişt rastî bi xwe ye.

— De bêje heyran, ez guhdariya te dikim.

— Divêt tu bi xwe jî bizanî genêralê min ko êdî tu îmkana miqawemetê ne maye,

— Ma çawan ev gotin ji devê zabitekî litwani dertê.

— Belê Lê divêt em bizanî ko dijmin li me wer hatiye; em ketine bin mihaserê. Dijmin ji me bêtir û çekên wan jî xurtir in. Di vî halî de em nikarin rabin berhicûmê; Eskerên me ên nizamî di nav bajêr de ne. Herçî çeteyên ko di çolê de digerin me tu hêvî ji wan nîne. Di destên me de bi tenê firqa serheng Vladmîr Osboviç maye, ya ko ji destên çîrisan filitiye. Ew jî bi tena xwe nikare bera dijmin bide.

— Belê Pyêr, heq di destên te de ye û her tiştê ko tu dibêjî rast e.

— Tu hêvî nîne ko ji derve arîkariya me bikin û ji me re erzaq bişînin.

— Lê em dikarin ji xwedê hêvî bikin.

— Belê em dikarin hêvî bikin. Lê nakeve serê min ko Xwedê bi planê eskerî jî mijûl bibe.

— Lê dikare ji me re fikirine welê bidit ko em bi wan fikîran bikarin ji vî deravê teng derkevin.

— Heye ko em bikarin du rojên din jî miqawemet bikin.

Genêral hinekî xwe ker kir û paşê gote reîsê erkanherbiya xwe: Hingê di jiyîna min de du rojên din mane. Ez tucaran xwe teslimî dijmin nakim. Êdî tu dikarî herî Pyêr.

Piştî çend deqîqan milazimekî ciwan ketî bû qerargaha genêral. Nobetdaran jê re serî dibirin û pate lêdixistin. Milazim li deriyê oda genêral da û piştî ko ji hundir de destûr dan milazim derî vekirî û ket hundir. Milazim pate lêxistû ji piyan sekînî û got:

— Roja te xweş bavê min.

— Ya te jî kurê min. Gelo bi te re çî xeber hene.

— Xeberine neqenc.

— Ji van gotinan mexseda te çi ye?

— Mexseda min, halê ko em tê de ne. Em nema dikarin li ber vî half bisekinin. Xelk û esker tev de di newnîdiyê de ne; nema dikarin tehemil bikin.

— Tiştên ko tu dibêjî ez bi wan hemîyan dizanim. Di destê me de ji teslim bûnê pê ve tu çare ne maye, ne we ye?

Genêral kêlikê damayî ma; paşê serê xwe hilda û got: Lê halên newnîdiyê gelek caran ji minovan re fikirine neadettî ilham dikin.

— Ma tu çare heye ko em bikarin ji vê mihaserê xelas bibin.

— No, em ji ûrisan kêmtir in, peyayên me newmîd û westiyayî ne. Em nikarin wan ji bo rûmeteke xeyalî wek pezan bidin şerjêkirin.

— Hingê . . .

— Hingê . . . Ji me re rêke bi tenê heye. Lê tiştê ko ez didim eqilê xwe ne îşe eskerekî adettî ye. Jê re mîrekî qenc û weletparêz divêtin. Mîrekî welê ko bikare bêperwa xwe bike qurbana welatê xwe. Belê mirovekî welê dikare me xelas bike.

Lawik serê xwe hilda, sînga xwe da ber û got: Ji bo xelasiya welêt peyayê ko tu dibêjî ez im.

— Heyhat kurê min, tu bi kêrî vî îşî nayî. Jê re peyayî welê divêtin ko ûris wî nas nakin. Heke me bikariya fermandarê ordîwa rûsî jî ser rîya xwe hilînin hingê ji me re mimkin dibû ko em xetên mihaserê bikelişînin û bi carekê û digel ordîwa xwe derkevin derveyî çemberê.

— Ma tu dibêjî ko pê ûris xwe bidin paş.

— No, lê wextê ûris fermandarê xwe wînda bikin berdiberdan wê bikeve nav wan,

ewê xwe şaş bikin. Em jî, emê ji vê fîsendê fîstîfade bikin, emê xetên wê bikeleşînin û derkevin derve. Di wextê şer de ji ordiwêkê re ne hêsanî ye ko ji xwe re fermandarekî peyda bike.

— Ma çawan yekî lîtwanî bikeve ordûgaha rûsî û xwe bigehîne fermandarê wê. Beriya ko bigehe fermandar ew bi xwe wê bête girtin.

— Bêle wî bigirin jî, beriya ko wê heps bikin wê bibin nik fermandar da ko ew jê di heqê me de pirsan bike.

— Welê be ji wextê wê bibin hafa fermandar wê bexin bin mîhafaza hin esker û zabitan. Ji milê din zabit wî seh bikin û çekên wî jî jê bistinin.

— Be'ê rast e, lê heke jinikekê ev fê girte ser xwe,

— Jinikek, .. ma jinik bi çî hêncetê wê derbasî xetên di, min bibe.

— Ma dîtina sebaran jî tiştek e. Heye ko jinik çûye nav xetên dijmin da ko di nav hêşiran de li mîr an li destgirtiyê xwe bigere.

— Lê jinika ko ji bo vê yekê dê biçe nav dijmin, bikeve jî hafa fermandar nikare xwe pê re bi tenê bike, bi wî re di xelwetê de bimîne.

— Ji lewre ji me re jinikeke welê divêtin ko ne bi tenê welatparêz û fî dakar bit lê divêt di yek wextî de spehî jî bit. Da ko Mençikof bi xwe dil bike pê re bi tenê bimîne.

— Bi vî awayî wê bikare wî bikuje....

— Belê, wê bikare. Divêt di Maryênbürgê de keçikeke spehî cesûr û welatparêz bête peyda kirin. Ev jî ne fêski hêsanî ye. Dijmin casûsên xwe xistine heta ber pozên me.

— Ez jinikeke welê nas dikim.

— Ew kî ye?

— Katêrîn.... xwedîya kantîna firqa piyadan adidowan. Keçikeke bedew, welatparêz ya ko tucaran nabe xayîna welatê xwê.

— Ji min re çala mîraniya wê kirine; lê min keçik bi xwe ne dîtiye, heke tu jê ewle yî.

Lawîk li navê xwe vegeraed û got: Ev çend roj in firqa piyadeyan xêra navtêdana Katêrînê ji piyan sekiniye. Lê pêve kes nîne ko bikare vî îşî bibe serî.

— Bila be kurê min, ez ji rastiya hikmên te ewle me; bişînc pey keçikê

..

— Katêrînê! ... vodka, vodka ...

Eskerên ko li ber deriyê kantîna Katêrînê sekîni bûn bi vî awayî bang didan û jê vodka dixwestin.

Keçikê bi ken digote wan: Zaron, ka

pere ...

— Tu pere bi me re nînin.

Eskeran digot: Katêrîn, divêt tu ji me re bidî, divêt em vexwin. Em birçîtîya xwe bi tenê bi şerahê dikarin bixapînin. Wextê em mîzefer bibin emê heq didin.

— Bêşik, bêşik emê mîzefer bibin.

Di vê navê de yekî bi dengêkî bilind got: Katêrîn ma Maryênbürg ne hejayî şûşak vodka ye?

Katêrînê berê xwe da wî xortê ko ev tişt gotî bû û got: Li ser bextê min xebera te ye Îvan, tev de li siheta min vexwin.

Katêrînê xwe dahelande sendûqekê û jê sûşeyek derêxist û gote eskeran: Ji xwe jê pêve ne maye jî.

Îvan ji par re li hundirê sendûqê dîni-hêrt. Katêrînê lê vegeriya û got: Ma tu fehêt nakî; ma kengê min derew li we kiriye.

— Li min megire Katêrîn, heq di destê te de ye; min qisûr kir.

— Ez di te naborim ehmeq.

Katêrînê dengê xwe bîrî û berê xwe da zabitê ko ketî bû hundirê kantînê. Ew zabit Fêdor bû. Fêdor gotê:

— Divêt jin bizanin carina derewan jî bikin. Ma çî li we qewemiye.

— Tu tişt nîne, min bi van qehremanan re yarî dikir.

— Nizanim, lê gelo wext wextê yariyê ye.

— Ma ne çêtir e ko em bi rûne bi ken herin pêşîya mirinê.

— Heye ko welê ye. Lezê bide xwe û fêş van camêran biqedîne; min divêt ez bi te re biştxilim.

Esker ji piyan disekinînin û li hêviyê di-man. Katêrînê şûse da wan; wan jî tiştê tê de zûka daxistin zikên xwe û nêzka kantînê dan. Di vê navê de guleyek di nîzingî kantînê de teqîya. Fêdor gote Katêrînê:

— Ūris dixwazin me bibi/dihînin. Lê na-keve serê min ko îşev bikarin rabin hicûmê.

Katêrînê lê vegeraed û got: Ma çî ferq heye, ha îro, ha sibe.

— Ne Katêrînê holê mebeje.

— Ez li pêş xelkê ve nabêjimdzanim ko pê manewîyata wan dişkê. Lê herçî tu kurê serfermandar, ji xwe ber dizanî ko saetên Maryênbürgê hêjmartî ne. Ancax micizyek dikare me xelas bike.

Keçikê wextê ev tişt gotin du hêstîrên germ di ser hinarikên wê re herikîn.

Fêdor got:

— Sed heyf û mixabin ya Katêrîn... Ma

em nikarin ji bajarê xwe re tevdîreke xelaskar peyda bikin.

— Ez di vê riyê de canê xwe didim.

— Ez jî, lê tu tişt ji min nayê; jê re jini-kek divêtin.

— Ev e, ez . . .

— Belê, ez jî li te fikirîm.

— Min ji te gelek minet e; bêje min çi divêt ko ez bikim.

— Îşekî dişwar e ya Katêrîn, ditirsim ko ji bo milên jinikekê barekî girah be.

— Ez ji tu tiştî xwe nadim paş û ji tuke-sî natirsim.

— Jiyîna te bikeve talûke jî . . . te qenc daye eqilê xwe.

— Ne hewce ye ko ez bidim eqilê xwe. Ma çi qîmata jiyîna min heye; ma min mirov hene min mîr an destgirtî heye; ma di vê dinyayê de çiyê min heye? Tucaran jî ne hate bîra min ko ez ji bedewiya xwe îstifade bikim. Ez xizmeta van eskeran dikim; lê bi min be ez jî bo îşekî din hatime dinyayê. Belê bi tenê di xizmeta welatê xwe de ez dikarim bi kêr bêm û pê bibim jinikeke din.

— Hingê . . . tiwê bikarî herî û bikevî nav xetên dijmin.

— Bêşik . . .

— Û heke hewce bû zilamekî jî bikujî?

— Ji xwe beriya niho jî min zilamek ku tiye. Hêj piçûk bûm, yekî dixwest min

birevîne, min ew kuşt. Bêje çi divêt ko ez bikim.

— Bi min re were, bavê min ewê her tiştî ji te re bibêje.

— Kêlikê li hêviya min bimîne, ez hatim.

Wextê Fêdor derkete derve. Katêrîn pora xwe edilend û hinek podre li rûyê xwe gerand û da pey Fêdor. Di pey wî re bi gawîne eskerî dimeşîya. Guleyên dijmin li pey hev diketin bajêr. Qey dijmin bi halê wan hesiya bû û dixwest lezê bide xwe û saetekê berî saetkê bajêr bêxe destên xwe.

Gihaştî bûn qerargaha serfermandar. Fêdor Katêrîn ji bavê xwe re da nas kirin. Genêral kêçik da rûniştandin û ji kurê xwe re got ko wan bi tenê bihlê. Genêral gote Katêrîn:

— Te dil heye, tu canê xwe ji bo Lî-t-wanyayê feda bikî?

— Min hergav dil hebû; lê heta niho tu kesî ev tişt ji min ne xwesti bû.

— Ne xwe, heke min ew jî te xwest . . .

Katêrînê şexaliya genêral birî û got: Ko ez bikevîm nav xetên dijmin û zilamekî bikujim . . .

— Kê ev tişt ji te re got?

— Milazim Fêdor.

— Belê rast e; navê mirovê ko tu bikujî jî ji te re gotine.

— No, ew tişt ne gotin. Lê ev ne tu xem e; ûris hemî weke hev in.

Genêral li ber vê xwînsariyê hişmetkar ma bû. Hinek sekinî û got: Ew mirov, ferman-darê ordiwa rûsî genêral Mençikof e.

— B: Xwedê li min xweş e, berî hinên din ez wî dilamî bikujim.

— Lê divêt tu bi-zanî ko bi vî îşî tiwê t rka jiyîne bidî.

— Herwekî min ji kurê te re jî got, ne tu xem e.

— Heye ko tişteki din jî winda bikî . . . namûsa xwe.

— Namûsa xwe.

— Belê, ma tiwê çawan bigehî çadira genêral û pê re xwe bi tenê bikî.

— Madam di pişt re

Jinîne Îngîlistanê di xizmeta welatê xwe de talimîna dibînin.

ezê wî bikujim, ev jî ne tu xem e.

-- Û heke şev te Mençikof kuşt

-- Sibe wê min bidin b. r tifingan

-- Lê heke me karî bû em te xelas bikin, hingê şan û şerefa din-yayê û malekî mezin wê ji te re bit.

-- Tiştên ko tu dibêji ev hemî di ber çavên min de bê qîmet in .

-- Bi kuştina ferman-darê wan ordiwa rûsî wê bikeve berdiberdanê em jî emê jî vê firsandê kar bikin û emê rabin berêrîşekê û wan ji welatê xwe derînin. Bi vî awayî em dikarin bigehin silheke şerefnak.

-- Ji bo îşekî ev çend mezin jî min ewte yl.

-- Bi temamî.

Katêrînê bi dengêkî xurt û bi vên got: Bi dilxweşîyeke mezin ez vê weşîfê li ser xwe digirim. Lê ezê bi çî awayî bikevim nav xelên dijmin û xwe bigehînim Mençikof.

-- Ev ne tu tişt e. Tiwê bi ruhetî bigehî heta qerargaha Mençikof. Bi tenê divêt tu tev-dîreke welê pêk bîni ko tu bikarî bi gendral re xelwet bibi. Ji bo vê yekê jî divêt tu ji lîr nekî ko tu spehî yî û Mençikof hej delalan dike.

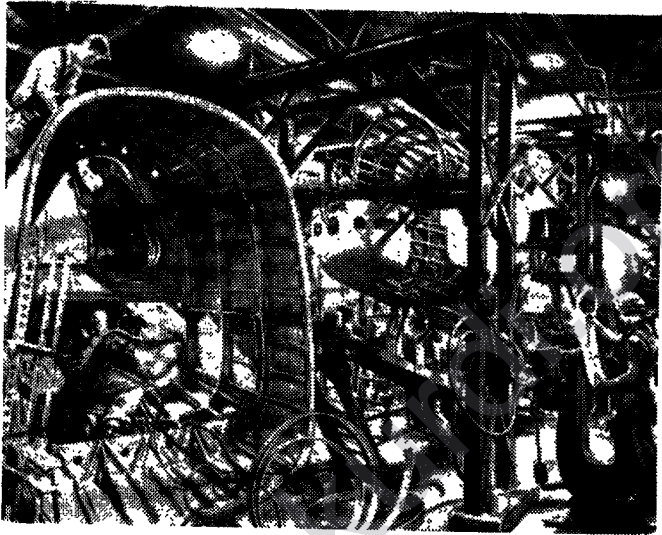
..

Di wê navê de gendral Mençikof di qerargaha xwe de zabitên xwe ên erkanherb da bûn dora xwe û jî wan re digot:

-- Li gora raporên ko mixabirên me ên sîrî jî min re rêkirine, keheha litwaniyan a paşîn û asê di van rojan de ji xwe ber wê bikeve destên me. Di kelehê de tu qwî ne maye; xelk û esker ji nêz û birçînan gîhaştine halekî welê ko nema dikarin pê bidin erdê. Ji lewre ji me re divêtin em li şûna ko li hêviya ketina wê bimînin û berî ko keleh ji xwe ber bikeve em wê bistînin û ala qeyser li ser surehên wê daçîkînin.

Kulnêrê pîr Orlof got:

-- Tiştê ko gendral dibêje qehremanî ye.

Ji fabrikeyên Îngilistanê: Fabrikeke balafran. Di vê fabrikê de bedena balafran saz dikin û paşê alêlên din li wan siwar dikin.

Lê neyarên qeyser zehf in; heye ko em jiyîna eskerên qeyser bê zerûret bêxin talûkê. Litwaniyên ko tengezûr bûne heye ko gelek li ber xwe bidin û kuştareke mezin di navbera me de çêbibe.

-- Belê rast e; lê li gora plana ko min çêkiriye mixdarê eskerên ko divêt em fedâ bikin hindik e. Firqa piyadan di bin perda agirê topçîyan de, wê berê xwe bide tabeyên bajêr ên hember. Dijmin heta ko ew nîzîngî wî bibin û ji wan re bibin armanceke êşkere bera wan nadin. Di yek wextî de firqeke din ya ko di nav daristanan re û ji ker ve vehilkîşe jor, ji aliyê bakur-rohelê de dirêjî kelehê bikit.

-- Ew der cihekî gelek asê ye û tê re çûyîn ne hêsanî ye.

-- Belê, ... lê plana min ne welê ye, her weki tu dizanî. Wextê litwanî vê hicûma ko ji du aliyên têt de bibînin ewê bawer bikin ko hicûma hember hîleyek e û hicûma rastî jî bakur-rohelê ye. Li ser vê yekê piraniya eskerên xwe wê bişînin bakur-rohelê. Hingê sê firqeyên din wê bidin pey firqa pêşîn û di nav saetekê de Maryên bûrg wê bikeve destê me. Xesareke sivik wê bigehe firqa pêşîn.

[Dûmahikî di rûpelê 20 an de ye.]

JI LAWAN RA

Lawo! Tu dizani çira em hev nabînin; çira axa me reş; esmanê me tarî ye?

Efrîtan pêşiya ronayiyê girtiye.

Lawo, tu dizani çira em nikarin hilmeke rahet bikêşin. Em difetisin, dengê me dernakevê, dest û pê me nalipe. Dêwin li ser singên me rûniştine

Çira rûyê min zûr bûye? Rast e, em hev dibînin. Roj derketî, tavê li erdê daye, gul û sosinan her der xemilandiye. Welê eva ronaiya ko ez dibêjim ne ev e. Ev ro ra dixwazim ko li demê ji dewanê li ser kuçên bilind ên Agirî li nav agirê bomb û top û tîfing û mîtralyozan ji nav birqe-birgê şûr û xencer û rim û nîze li ser rûyê kefenên sipî can bêzaran helatî; li ser xwe xûnên şehidan ên sor û miqedes, şehidên dîn û mil girtî. Di pey xwe ra ser sînga hêşnatiya axa Kurdistanê danî bû. Germiya tîjavê toximê

azahî ra li dilê kurdan hêşîn, kezebên neyaran qul qul kiri bû. Xew ji çavên xasibên heqên kurdan ra heram, xorîten kurdmancên bêgovang ra kiri bû.

Arê, lawo arê, ewê tavê dibêjim ko tariya grûna dilên kurdan ra rakirî; çavê dîla ra ronafî da bû; toximê kîn û neyartiya hev, ko dijminên me li vê tariya dil da çandî, hev dû ra ku-tîn didan û ligel xûnên pak kurdên cahil û bêxember acur çêdikir; ximên û hisarên kokikên celal û ceberûten xwe mihkem û bilind dîkirin; xêşkanol!

Lawo! Ew ro ra dibêjim ko bona helandî û hûr hûr kirina zencîrên zilm û dilê dest û peyên kurd helatî, dema tewafa qebrên şehidan ên bêkêl, şehidên dîn û millet xwari erdê bû bû. Li nav çengalên dêw û efrîtan giriftar bûye.

— Babo, meger nikarin eva dêw û efrîtan bikujin, roja kurdan dîsan ber bi esman kin.

— Lawo, tu zar î, eqlê te

nagihfje; devê birîna dilê min vemeke û xweyê pê wer meke. Hîviya min ji Xwedê heye ko rojek wê were, axa me ji mîna axa cînarên me bi ronî be.

— Babo, meger cînarên me dêw duştine, roja xwe dexistin. Çira kurd naqedînin. Meger wana ji kurd mêrxastir in?

— Ne kurê min, mêrxas nînin, aqil in; li her karî yek in. Civata wan heye, bi hev dişewirin. Ne ko mêrxasî navê nijadê me ye; nişana me ye. Lê li dinyayê ji kurdan mêrxastir peyda nabin. Dayikên kurd zarê xwe li çiyên û banî, di newal û deştan da tinin. Çawan ko tev xûn tînin dinyayê, dema diçin jî li serî ligel xûna xwe dialin; sor tîs sor diçin. Çavên kurdan da jiyîn û mirin yek e. Mêrên kurd ne bi jiyîna şa, ne bi mirinê xemgîn in. Tenê li nav kevir û kuçên bilind, li newalên kûr de xûyên hev ra girtine. Ji kuştina hev ra zêr jêhatî ne. Ji ên din xwe vedîşêrin; zû zû xwe bernadin, dest bi tîfing na-

kin. Dema ko kirin, erd û esman li ser serê neyaran hildiweşînin.

Kurdan mêraniya xwe li deştên Xînos, Xarpêt, Diyarbekir û li geliyên Darahênê, Dêrsim, Midyat û Botan, li şax û daxên Sipan û Agiriyê de nişan daye. Dema dil bikin pola dihelînin, çiyên dihejin. Idfî ecêl û mirin dikarin pêşiya wan bigirin.

Çaxê heft siwar û an de peyayên egd li serê Kanikorkê, li rasta Beyazidê di bin teyroka mîtralyozan da rikêba ser mifrizdeke dijmin kirin, merof dîgo li ehda sehaban de ye, weko

Eliyê reş zilfiqar kêşaye ber xwe daye koma kafıran. Gava nêzik bûn, mîna gur keti be nav pez. Kumandarê fir-qê top bi timobîla xwe girêda, revand û welê xelas kir.

Dijmînan gazind ji bextê xwe û aferîn bi mêraniya kurdan dikir.

Rojeke din, heft mêrên boxe ê semkan rikêba nêzîkî çar sed siwar û peyan kir. Wan heft peyan dijmin mîna pez avêli bû pêşiya xwe û dajot. Kumandarê dijmin destûr topçiya xwe da ser wan şêrên nêr guleyan navêje, bi bê-bextî nekuje.

Heyf, lawo, ewan şêran bi temamî bi bê-bextî hatine gûtin û kuştin. Îro rûh wan ê pak li me dinihêrin. Dinihêrin ka bibînin em hêjayî fedakariya wan in. Dinihêrin ka em dikarin tola wan bigirin, di riya wan de herin. Beyda a azahiya kurdan ya ko wan vekirî bû dîsa li ser sax û dax û Kurdistanê daçiqînin.

Ev jî bi tenê bi mêraniyê çênabe. Ser zanîn û pêkanîn û girêdana dest û peyê wan dêw û efrîtan jî divêt. Belê jê re esasên jêrin gerek in:

1 — Ji şivan û gavanan heta mîrê mîran divêt kurd bîzanin ko brayên hev in; jî da û babekî çêbûne. Xûna wan yek, namûsa wan yek, teesiba wan yek e, jiyan û mirina wan yek e.

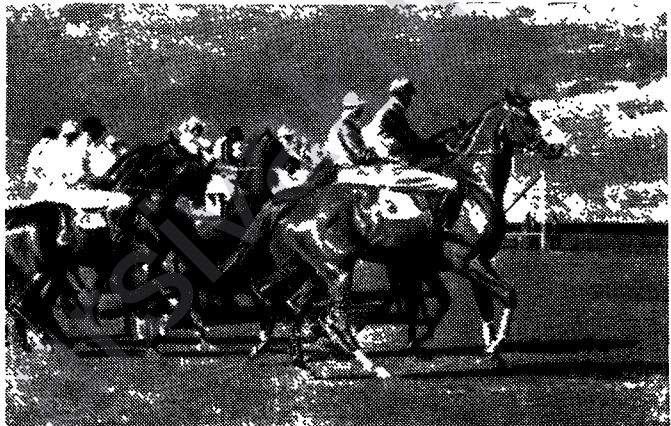
2 — Zanaî û zor serkaniya xwesiyê ye. Dan-zanîn esasê azahiya millet e. Yek jê bi xwendinê, ê din bi yekbûnê çêdibe.

3 — Bawerî û îtaeta piçûk ji mezinê xwe ra, şefqet û himayet û mehebeta mezin ji piçûkê xwe re.

4 — Navê meyartiya eşiran ji navî kurdan

Jinên Injîllistanê di bexçeyên dora Londrê de bacanên sor didin hev

Her saû di meydanê Londrê de beza hespan çêdibin.

rabe. Bi hikmê şerîeta mihemedî herkes jî kirina xwe mesûl be; bab, bira, pismam, cînar ebeden tev nebe. Teesiba milî şûna teesiba eşîrî bigire.

5 — Hemû milletê kurd di dora civateke milî de bigebe hev.

Dema ko ev tişt çêbûne berê milletê kurd her bi esman e. Rûhên bab û bapîrên wan Kiyomers û Temors û Cemşîd û Ferîdûn û Keyqubad û Erdeşîrê babek û Selahedînê eyûbî û Kerim Xanê Zend şa ye.

Armanç, ciyê bab û kalê kurdan ê kevin û mezinatiya berê peyda kirin û tava kurd di welatê Cemşîd de jî nû ve bi esman xistin e.

Lawo, te seh kir, jî min dibihure, hvi ji te ye.

RIYA EZMANAN

ŞEREVANÛ DI RIYA EZMANAN RE ÇAWAN
ESKER ÇEK Û POSATÊN XWE DIGUHÊŞIN

Di vî şerî de guhastina esker û her texlî çek û aletan bi balafirên û bi pirahtî û ji bo cara pêşîn di şerê girava Girtî de çêbû bû.

Elemanan piştî vegertina welatên Balqanan ji Yewnanistanê xwe di riya ezmanan re zer kiri bûn Girtî. Di riya behirê re nikari bûn biborigana. Ji ber ko stota ingiltzî riya behiran dipa. Hingê herkes li wê niwefeşiyetê ecêbmayî ma bû.

Lê di şerê Normandiyê de wextê hevalbendan berda beja Ewropayê; ingiltzî û emêrikantî di vî îşt de ji elemanan gelectî pêşîr çûn û ji wan derketin.

Ingiltzî û emêrikaniyan xwe, ji mēj ve kar dikir. Nemaze ingiltzî ji roja ko Franse şikesti bû û eskerên britanî ji Dünkerkê veşerîya bûn, Çorçil li tevdrîna digeriya ji bo ko rojekê vegere Ewropayê.

Li 6ê Hizêranê britanî digel emêrikaniyan vşerîyane Ewropayê û birektî eskerên xwe di riya ezmanan re guhastine

Dilê me heye di vê bendê de hin tiştan, li ser guhastina eskeran di riya ezmanan re, berpeyî xwendevanên xwe bikin.

Eskerên ko di riya ezmanan re tēne guhastin du texlî in:

1— Pêraştîst. Evên ha eskerine xweser in; ji bo vê yekê tēne talim kirin û ew esker wextê balafir digehim ser erdê neyar deriyê balafirê vedikin û digel çekên xwe, xwe tavêjin zikê ezmen û xêra stwana vegirtî hêdika dadîkevin erdê.

2— Eskerên di ezmanan re guhastî. Evên ha eskerên adettî ne, li şûna ko bi wasteyîne din bēne guhastin, bi balafirên tēne guhastin û piştî ko balafir datînin jê peya dibin. Lê ew jî eskerine bijartene û wan jî talmîne* xweser dîtine. Ji ber ko carina balafira wan datîne orta neyaran û hela ko hawara wan bē xebrateke zor dixebitîn.

Ji bo guhastina esker û çekan du celeb balafir hene: yēn adettî yanî bîmotor. Bi wan çek û eskirine hindik tēne guhastin. Herçî ko ji bo guhastina yekînekan in, tabûr, alayî, firçe h. p., ew balafarine bē motor in. Balafirên bîmotor wan jî par re bi xwe ve girêdidin û di ezmanan de wan kaş dikin. Bi gotinên din balafira bîmotor lekomoitîv e, ên bēmotor jî fergon in.

Ûcar li gora nîzama balafirvaniya britanî teşkîlata riya ezmanan bi awayê jêrin e.

Ev jî eskerê e. Eskerê bi dest û lep û her-bî çav. Ev eskerê boke dîke zinarektî qul bike, dînamîtê di wî ke û wî berhewa bike.

Di cihine Îngiltistanê tēvel (mixteltf) de ji bo guhastina eskeran balafargehin hene. Di wan balafirgehan de balafir li gora karê xwe lêk veşerîne. Balafirên ko pêraştîstan tavêjin; yēn ko balafirên kaş dikin û balafirên bē motor.

Di rex wan balafirgehan de talimgahin hene. Di wan talimgahan de pêraştîst û eskerên ko bi balafirê tēne guhastin dişekînin. Di cihê talimgahê de jî balafirvanên balafirên bē-motor yanî fergon, talim dikin.

Ev esker û balafirvan piştî ko yekînek talimê dibînin, digehin hev û pev re menawran çêdikin. Ji wargehê xwe radibin û datînin erdektî din. Bi vî awayî dahatîna erdê neyar dîceribînin û hîntî hevkarîyê dibin.

Wextê hereketê halîge, balafirên fergonêş dîkevin pêşiyê; ên bēmotor bi wan ve gtrêdidin. Li ên bēmotor esker siwar bûne û aletên wek motosiklî û timobîline piçûk jî li wan hatîne bar kirin. Fergonê bi balafirê veşî girêdidin û balafir hêdî hêdî dimeşe, payê hêz dida xwe, bi hewa dikeve û fergona xwe jî bi xwe re hiltîne. Balafir û fergon wek çeytarektî trēnan di ezmanan de bilînd dibin. Bi vî amayî

Ji her balafirgehê trêna balafiran pey hev ji erdê dibin û di cihêkî ezmanan de trêna tev de digihin hev û jê berê xwe didin erdê dakelînê.

Di navbera pilotê (yê ko diajo) fergonê û yê balafira bimotor têlêfonek heye. Wextê digihin di ser erdê ko esker dikin peya bibin, her du pilotan bi têlêfônê bi hev re xêber didin, û di cihê ko li pilotê fergonê têt balafira bi-motor têla ko fergon pê girêdayt ye vedike û fergon bi tena xwe datêt erdê balafira bi motor vedigere wargehê xwe.

Ji xwe beriya wan bi çend saetan eskerên paraşûtist dakelîne û ji wan re erd xweş kirine.

Bi her eskerî re ji bo danekî an du danan xwarin û têr cebirxane heye. Herçi pilotên fergon in, heke ji wan hat, zûka vedigerin wargehê xwe, da ko fergoneke din bajon. Lê heke ji wan ne hat ew ji bi şerêvaniyan re pardariya şerî dikin. Ji wan balafiran re, yanî balafirên bêmotor re planor dibêjin. Niho ko xwendevanên me zanin ew çî tişt e, em di emê jê re planor bibêjin. Pilot ji hemî diajoyên balafiran re tete golin.

Bi wan eskeran re keşe ji hene. Wan keşan du wezîfe hene. Di deravên teng de nav di eskeran didin, li şûna nexweşnêran birtnên birindaran derman dikin û wextê mirî hebin keşetiya xwe dikin û dia miriyan dibêjin,

Di pey wan re di planorine din de diktor û dermanker û nexweşnêr tên. Bi wan re her tîkkî derman û aletên cerahiye hene. Di cihêki de tavil emeliyatxaneyek saz dikin û bi emeliyata

BI RGEHINE QESIR Û AVAHİYÊN SKOÇLANDÊ

birindaran mijûl aibin. Ne hewce ye ko em bibêjin ko ev tişt hemî heta erdektî fireh bikeve dest, di bin barana gule û berikên dijmin de çêdibin.

Ev eskerê ko di orta dijmin de ye heta ko di bejê an di behirê re bigehe ordiwa xwe hewara wî di ezmanan re têt. Gelek caran balafir bêt ko deynin ji jor de tiştên gerek ji wan re tavêjin.

Di şerê Normandiye de hevalbendan bi wî awayî, di rîya ezmanan re, firqeyine tekûz bi her çek û tangên wan ve, guhastine erdê Ewropayê.

PISPORÊ ESKERÎ

— Dûmahik ji rûpelê 16an —

Di wê demê de nobetdarek kete hundir û ji genêral re da zanin ko qasidek ji Pêtrêsbûrgê hatiye. Qasid nameyek (mektûb) anî bû. Mençikof name vekir û gote haziran.

— Mirzano nameke imperatori.

Tev de rabûn, ji piyan sekinîn û pate lêxistin. Mençikof nama qeyser xwend. Qeyser ferman dikir ko vegirtina Maryênbûrgê bîlezînin. Genêral bi dengêki tejf vên û irade gote zabîten xwe:

— Divêt fermana qeyser îşev bête cih.

Ei ser vê gotinê zabîtan terka genêral da û hemî çûn ser îşên xwe. Mençikof di çadira xwe de bi tena xwe ma û vekêş tanin xwe. Ji çend rojan de gelek diwestiya.

Perên şevê ên tarî daketi bûn rûyê dinyayê. Katêrin terka bajêr da bû û keti bû nav xetên ûris. Nobetdarekî rûst deng lê kir û got: Ew ki ye?

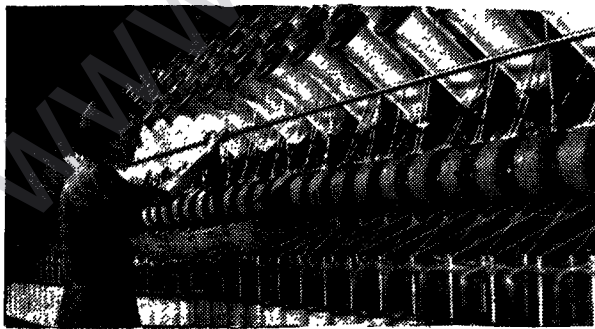
Katêrinê lê venegerand; pêş de çû, beta ko rivîniya agirê ko eskeran dada bû jê ve xuya kir. Nobetdar careke din got: Ew ki ye, bîsekine, an ne ezê agir bikim.

Katêrinê got: Jinikeke litwanî ... Nobetdar berê tîfinga xwe li singa Katêrinê rast kiri bû. Dikir ko agir bike.

Katêrin di cihê xwe de cemidi ma. Ji xwe re digot: Ev hovê ha dikare min bikuje.

Wi eskerî banî zabîte xwe kir. Zabît digel çend eskeran qedimî. Esker digot: Jinikeke litwanî.

Katêrinê: ma beriya niho we yeke din ne dtî bû, ehmeqino.

— Ker be... an ne...

— An ne... bi Xwedê tîlike xwe bidî min, fermandar beriya ko roj hilê te bi dar ve bike.

Esker wek veciniqî bi xwe de qeliqî û got: Tu ki yi, navê te çi ye?

— Beri her tiştî min bigehine genêral.

— Tu dibêji qey tu îşê genêral nîne hema wê bê pîrgina te.

— Ma ji kû dizanî ko ne welê ye?

Mêrik kenî û got: Ji dil tu ceşûr û bî vên î.

Katêrinê bi awakî welê xeber dida ko esker ketine dudiliyê û ji xwe re digotin: Heye ko genêral li hêviya wê ye. Zebîte ko qedimî bû neferek şand ba yawerê genêral da ko jê re bide zanin ko jinikeke litwanî hatiye heta xetên rûsî.

Neferê ko çû bû qerargahê piştî midexlî vegeiriya û got ko divêt jinika litwanî bibin qerargahê. Zabît gote eskeran: we jinik velo kiriye.

Eskeran got, no, me ew seh ne kiriye.

Katêrinê: Ez qebûl nakin ko ev weşiyên ha destên xwe bidîne min û min velo bikin. Heke zabîten rûsî ji jinan ditirsin hingê ezê xencera piçûk ya ko bi min re ye, bidime te û wextê yê nê dirêji we bikin tu dikari pê berexvaniya canê xwe bikî.

Zabît li mîraniya jinikê ecêbnayî ma bû. Dev ji velo kirina wê berda û gote jinikê.

— Herhal, te mexsedek heye.

— Min ji eskeîten te re gotî bû; ez di-xwazin genêral Mençikof bibînim.

— Nakev serê min ko wextê genêral hebe te qebûl bike, digel vê hindê ezê carekê biceribînim.

Zabît li hespê xwe siwar bû û berê xwe da çadira genêral. Wextê zabît keke çadira genêral Mençikof jê pîrî:

— Te xêr e Eleksiyêf,

— Tiştek nîne, jinikeke litwanî,

— Jinikeke litwanî, ji kû lê û çi dixwaze?

Bi xwe hatiye heta xetên me û dixwaze genêral bibîne.

Çawan e, spêhî ye?

Bele spêhî ye, lê jinikeke xurt û bî vên.

Ka wê ji min re bine; heye ko bikare min bikenîne.

(Dûmahik Heye)

HINDIK RINDIK

40,000 KÍLOMÉTIR — Herweki xwendevanén me dizanin elemanan bireki Sovyétistané f mezin vegirti bú, Lé ordiwén Sovyétistané én qehreman, dijmin bi şün de vegerand ú erdé xwe ji ber lepén wí xelas kir. Ew erd xerabe bú bú, píraníya xelké wí jé derketi bú. Niho xelk lé vegeyriyane ú bi aríkaríya hikúmeté erdé xwe ava díkin, Hikúmet ji wan xelkan re pez ú dewar jí peyda díke.

Welaté úrisan welateki béqeder mezin e; dígehe peré dinyayé. Hikúmeté ji her derén welét ji milyonek serí bétír pez ú dewarén stúr dane hev. Ev pez ú dewar li erdén xerabebúyí bihatana leva kirin. Ji guhastina wan re 90000 fergon ú qederé 1000 lekómotív divíya bú, Qederé meheké jí réhesinén welét pé bihatana mijúl kirin.

Hikúmeté teşkilatek aní pé ú di 23 reyén xweser re ew pez ú dewar di bejé re ajotin cihén gerek, 25000 şivan li wan keríyan guhdar díbún. Dí 880 deran de beytarxaneyín hati bún saz kirin. Dí wan beytarxanan de heywanén nexweş díhatin derman kirin.

Bi ví awayí ew heywanén ha yén ko jí milyoneki bétír bún ne bi tené bi selamét gíhaşlín cihén xwe, lé bi ré ve li xwe zéde kirine jí. Ev e xurtíya teşkilaté.

∴

RAHBE — Beriya ko sondxwarí pé li beja Ewropayé bikin balafírvaneki brítaní keti bú erdé Belçíkayé, nízingí déreké. Eleman pé ne hesiya bún; rahbeke dérè balafírvan díti bú. Rahbé balafírvan aní dérè, jé re destek cilén rahban da wergirtin. Mérík rojé çend caran rih ú simbétén xwe kur díkirín ú bé deng di nav rahban de dígeríya.

Du meh keti bún navé. Rojéké m'riké me di lfwaneke dérè de raslí rahbeke ciwan ú spehí hat. Rahbe bi tena xwe bú. Méríké me nemerdí ne kir, hema baz da ú ji par re rahbe hímbeş kir ú díkir ko wé maş híke Rahbe lé zívíní kulmek li bín erzína wí xíst ú hí dengekí stúr got-é:

— Tu dáhi ne pér hatí, jí niho de bi xwe níkarí; ez jí roja seré Fransyè de lí híre me.

∴

EMRÉ HIN HEYWANAN — Masiyín hene qederé 150 salí emir díkin. Kítík 10, se 11 ú herçí hesp heta 25 salan díjin. Hút 200 ú fil qederé 300 salí díkarin emir bikin.

Çıra Zanîné

Li wexté beré miletek hebú, mileteki mér ú ciwanmér, lé nezan. Ew mílet keti bú bin destén míletine din. Miletén serdest zilm ú sitemkari lé díkirin. Mileté bindest jí heytina xwe béxeber, di bin ntré míletén serdest de hero belengazír díbú. Lé míleté jí her tíşti bé hay, bi belengazíya xwe jí ne díhesiya.

Rojéké, pírek jí nav wí míleté bindest rabú. Pír lí halé míleté xwe temaşa kir; lí ser nexweşíya wí wébú. Kal rabú, elfabeyek çekir ú mílet da xwendín. Wí pírt lí xelké xwe pená ú şíret díkirín ú dígot:

— Zaronó, lí zímáné xwe míqate bín, píhét pé bigírín, híntí xwendín ú míptándíné bíbín; qedré zmané xwe bizanín. Míleteki díl yé ko zmané xwe wínda ne kíriye dímine wí heşíyá ko mífta zíndana wí dí desté wí de ye.

Belé, zímáné we heytina we ye. Hon bí tené bi zíwané xwe jí míletine díne téne ferg kirín. Ú rojéké honé xéra wí jí héştriyé xelas bíbín.

Mílet jí ya pírt kir, híntí xwendín ú níptándíné bú. Xéra zanîné lí her tíştené dinyayé híşyar bú; bí heytina xwe hesiya.

Belé, mílet zaní ko heta híngé dí zíndana nezaníyé a tarí de píyan díbú. Çıra zanîné dorá mílet bí ront kir. Mílet her tíşti díttín.

Zorkeran dí tariyé de lí wí díxístín, mílet ço ne dídí. Lé gava zanîné hawír bí ront kir, mílet çoş zímé dí ser xwe re díf, ew gírít ú ú ew şkénand; beré xwe da deriyé zíndané ú jé derket. Ji ber ko, herweki pírt goti bú, mífte pé re bú.

Weyl jí wí míleté re ko zímáné xwe wínda kíriye. HEREKOL AZÍZAN

HINEK JÍ HENEK

Pírejínék dí kúşeke Londré de bí ré ve díçú, Guregur bí ezmanan ketin. J ník tírsíha ú lí zérzeméneke geríya, da ko xwe té de vé ére. Yekí got-é:

— Xaním metírse, ev ne guregurén Hítler, lé yén Xwedé ne.

∴

Díbéjín ko rojéké rojnamevaneki bíyaní jí serékwezíré Mecarístané pírafí:

— Méla hikúmeta we jí ké re çétír haye, jí elemanan ré an jí sondxwariyan ré?

Serékwezír lé vegerand ú got: Herçí ez ú híreki wezírén mín em méldarén elemanan ín. Herçí ez ú híreki wezírén mín én díne em méldaríya sondxwariyan díkin.

INQILABA SOR A MEZIN

— Em cengé naxwazin!

— Me Qeyser navê!

— Her bijî koma millet...

Di meha marta 1917 de bû; bi herzaran pale û xelkê Petrêsbûrgê girûh-girûh, di kuçeyan de digeryan û ew pirsên jorin bi hev re û bi yek dengî digotin...

Qeyser û malbata wî û zadeganan, ji paş pencereyan, li van komên rênçber, pale û cîwelekan dinêrîn, qeh-qeh dikenyân û digotin:

— Zûrîna van seyan em gēj kirin..

Bi rastî jî Qeyser û zadegan gēj bû bûn. Lê ne gēj bûneke tebiî, gēj bûneke siyasî bû.. Ruyê wan, heke bi sextekarî dikeniya, dilê wan bi rastî digiriyân, taya mirinê bi qirika wan girti bû, text û bextê wan dihejiyan.

Ev hal ne tenê di kuçên Petrêsbûrgê de çêdibû; li welatê Ūris, li her cî qewimî bû.. Pale, rênçber û cîwelekan azadî û serbestî dixwestin.

Mîna her derê, li Ūristanê jî millet tebeqe tebeqe bûn: Zadegan, bajarî, gundî, pale, rênçber, cîwelek..... Bajarî (bûrjawzî) tebeqeyên navîn, zadegan tebeqeya serdest, pale, rênçber û cîwelek bindest bûn. Zadegan bi keda wan dijiyan, bi keda wan zewq û sefa derbas dikirin, her çeşîd cewr û cefa li rênçber û palyan dikirin.

..

Di bablîska nozdan de cara pêşîn, Karl Maks derket meydanê û ev nîzama civakî.. nîzama tebeqeyan [a tewş qebûl ne kir, û fikrên xwe ên marksî pêş ve ajot..

Karl Maks, digot «însan e, xwîna ku di damarê wan de digere, giş sor e.. kes xwe-diyê xwîna kesk nîne û heqê tu kesî tune bi keda xelkê bijî, û ew kes bi xwe bê kar û bê êmel be..»

Înqilaba Fransa a mezin (1789) jî, li ser bîngeheki wisan çêbûye û ji wê rojê ve, pozê zadeganiyê hatiye şkandin û her kesî lezeta azadî û serbestiyê tam û fam kiriye.

Mizgînbelav «mibeşîr» ê fikrên marksî û qehreman û fermandarê İnqilaba bolşewîkî «Lenîn», navê wî ê rastî «Vladîmîr Îlîç İlyanof» e. Di sala (1870) de, li (Sînbîrsk) ê hatiye dinê. Ji roja ku bîr biriyê, fedaiyê azadî û insanîyê bûye û di wê rê de bi şevî bî roj, mejiyê xwe, bi dest û lepên xwe xebitiye.

Înqilaba (1917) an ku di Ūristanê de

çêbûye, ne İnqilabeke ji nişkave bû, ne ji mucîzeyek bû. Na ew, berê dara ku «Lenîn» jî sî salî ve çandî bû.. Zadê tovê ku Lenîn ji salan ve li zeviyên Ūristanê belav kiri bû.. Di zamanê ku nîrê Qeyser hustiyê wî û hevalên wî ba dida.

Lenîn hêj hevde salî bû ji darilîfînûna Qazanê hate qewitandin. Çima ku têkîlî nîmayîşên sewrewî bû bû. Di wê salê de birayê wî ê mezin «Aleksandîr» jî hate bi dar ve kirin.

Lenîn, pir jî xwendinê hez dikir, nema-ze pir bala xwe dida kitêb û fikrên Karl Maks û ji wan fikrên civakî hîn bû cara pêşîn kitêba xwe a bi navê «Mesela gundiyan» nivîsî û ji sala 1893 ve li Petrêsbûrgê dest bi karê xwe î fermandarî kir.. Berê xwe da siyaseta îştirakiyê û berî her tiştî xwest ku karê palyan rêz û xêz bike.. Di navbera sala 1894-1898 de, partiyek îştirakî demografî çêkir û fikira İnqilabê, here-bere, belav kir. Rojnameyek bê îzin jî derdixist. Paşê hate girtin û nehiyê Stîbriyayê bû.. hetanî sala 1900 li wir ma. Li wir jî ji xebata xwe ne dima.

Pîşt, ku ji menfayê vegeriya teva du hevalên xwe «Martof» û «Tobrîson» jî Ūristanê derketin û çûn, li meherê teva «Blîxonof» û «Aklorê» û «Fîra Zazolîts» rojnameyek bi navê «îskera» — yanî pîrîşk — derxistin. Paşê çûne, Brûkselê. Li wir jî hewîn ne kete wan, rabûn çûn Londrê dubirî «îxtîlaf» ket navbera civata «îskera», bûne du partî. Bolşewîk û Menşewîk!.. Lenin serekê bolşewîka ma; bi navê «Briyod» yanî ber bi pêş rojnameyek derxist. Di (1905) de Lenîn vegeriya Ūristanê. Di wê salê de li Ūristanê hemî fikir û nezeriyatên İnqilabê ketin meydana emelî. Di meha çeyelê pêşîn de li Moskoyê, di bin fermandariya civata soviyêtan îxtîlaleke miseleh çêbû; deh rojan xwe li ber leşkerên qeyser ragirtin û pê re şer kirin. Menşewîka ev îxtîlala bi xwîn û agir ne dixwestin; wan jî hevaltiya qeyser û bûrjwan dikirin.

Di sala (1907) de, Lenîn, dişa mecbûr bû, ji Ūristanê bi derket. Sala (1912) de, Lenîn ji xaliçya-sînorê Ūristanê-dest bi cidatê kir. Gava cenga mezin di sala 1914 çêbû, îsaretên îxtîlalê bêtir xuya kirin û Petrêsbûrg dida veciqandin.

Di sala (1917) de îxtîlala îştirakî li Ūristanê, di bin fermandariya partiya bolşewîkî û Lenîn de xuya kir. Eve serê dîroka wergerandina zadegan û sermayedaran, serê dîroka heq û rastiyê, serê dîroka azadî û serbestiyê..

Di meha Adara wê salê de, paleyên Petrêsbûrgê girêv. û nimayîş çêkirin, li kûçeyan bi sed hezaran digeriyan û digotin:

« Em qeyser naxwazin... Em azadiyê dixwazin... Her bijî koma millet!... »

Di serê meha martê de agirê ixtilalê gurtir bû; qozak û leşkerên ku qeyser dişandin ser nimayîşkaran, teva wan dibûn û bi wan re, li polîsên qeyser dixistin.. Êdî, reyek li ber qeyser ma bû: ji textê xwe îzêrîn daketin!

Bi daketina qeyser, derbeke mezin li iqtisad û idareyên pê cengê û li rûyê zadenanan ket. Ixtilala Martê, tenê bi destê gundî û leşkeran çêbû.. piştî heşt mehan ixtilala çiriya paşîn dest pê kir, Vêcar li her cî bolşevîk serdest bûn.. di bin serdariya Lenîn de hikûmetek bolşevîkî çêbû. Hingî bajarî «Bûrjwazî» an jî, di bin serêkiya prens Lifof û Milikof de hikûmetek çêkiri bûn. Di Nîsanê de, Lenîn programa xwe ya jî deh madayan belav kir, Ev program, mîna bombeyekê teqîya. Di pişt re ixtilala çiriya paşîn dest pê kir. Di Îlonê de Lenîn, dixwest dawiya her tiştî bîne. Lê di meha çiriya pêşîn de, her tişt saff û paqij kir. Imperatoriya ûrîsa xûn-xwar û xedar hilweşiya, li dewsa wê yekîtî û biratiya milletên sovyêt çêbû..

Di nav heşt mehan de nav û dengê fermandariya Lenîn bi ezmanan ket. Di salên paşîn de. wacibên Lenîn bêtir û mezintir

bûn. Lê mixabin mirinê ew jî wan bê par kir.

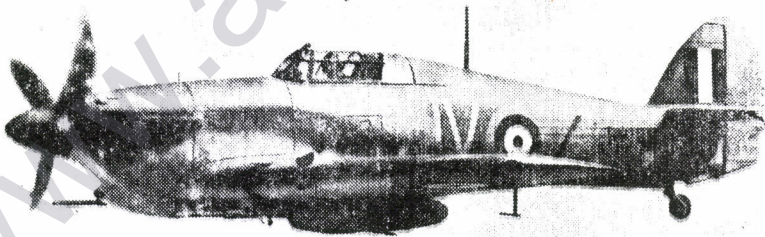
Piştî Lenîn, Stalîn bû fermandar û serelê welatên sovyêtan. Ev merivê polayî roj bi roj welatê sovyêtan kire bihuşt, jî milletên wê derê re, her çêşîd refah û bextiyarî bexş kir û dike. Îro li Ûrîstanê, herkes, li gorî xebat û karê xwe, digêje mirazê xwe.. herkes azad û serbest e. Yek nikare li ê din cewr û cefayê bike û yek nikare bike dû xebata ê din bijî.. Mezinatî û biçûkî bi bav û kalan nayê qiyas kirin, tenê bi xebat û têgîştinê..

Di nav milletên sovyêt de yektiyek û girêdanek yekta heye. Milletên biçûk û mezin di hiqûqên qewmî û dîniyê de gundî hev in. Her millet bi zmanê xwe dipeyive, dixwîne û dinivîse..

Kes nikare dîn û qewmiyeta ê din tehqîr bike, jî bona vê cezayên mezin tene dayîn.

Li welatê sovyêt de çend gundên kurd jî hene. Ew jî, ji her heqê xwe ên qewmî û dîniyê istifaê dikin, Di her gundê kurd de dibistan û kolxozê kurdî hene, rojnameyek bi navê «Riya teze» li wir derdikeve. Em bi dilxweşî dibihîzin, darilmîlimîn û lîseyek, encimenek zanistiyê jî hene. Libatên wê encimênê, salê, bi sedan û jî her çêşîdî kitêbên kurdî dinivîsin, û didin çap kirin, Daxwaza me, jî bona wan ev e: Her tîm peşweçûn û serfirazî!

Q. CAN

Kiriyariya Ronahiye

Ji bo Sûriyê 15 liyevên sûri. — Ji bo welatên din du liyevên inglîzî

Xwedî û gerîndevê herpîsiyayî : Celadet Alî Bedir-Xan, Şam—Sûriye .
Directeur Propriétaire: Djeladet Aali Bedir-Khan, Damas—Syrie